

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
11/2015
21. marec 2015

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

EŠTE O EŠTEBÁKOCH
A TÝCH DRUHÝCH...
Strana 4.

SRBSKÝ UM A FORTIEL
PROTI BOMBARDÉROM
Strana 5.

DIPLOMAT MIROSLAV MUSIL
O ŠTEFANOVI OSUSKOM
Strana 6.

HLAVNÉ MESTO SR
SMERUJE K BANKROTU
Strana 8.

AKO PRVÝ SPŮTAL
MOHUTNÝ DUNAJ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

O všeličom je v parlamente reč a o kaďečom píše tlač. Politických jalovín je plno, a tak nezostáva čas na témy národnej budúcnosti. Povedzme na problém uchovania špecifik národnej kultúry v podmienkach jednotnacej sa Európy, vrátane čistoty jazyka. Na perspektívne potreby vzdelanosti v podmienkach tretieho tisícročia. Na vedu – od futrológie po reálne plánovanie vedeckých parkov. Na transkontinentálne železničné spojenie Ďalekého východu so stredom Európy cez nás, ale aj na kargo letisko v centre Európy – niekde medzi nami a Viedňou. Na potreby slovenských brehov Dunaja, ktorý sa stáva exponovanou výletnou destináciou. Na komplexný program odkryvania stále ešte skrytého pokladu Slovenska, ktorým je turizmus na báze prírodných krás, jaskynného sveta, tatranskej jedinečnosti, liečivých prameňov, lyžiarskych terénov, archeologických nálezov, hradov a zámkov, religiózneho bohatstva (cyrilo-metodské posolstvo, rímskokatolícke, gréckokatolícke, pravoslávne, evanjelické, kalvínske, judaistické artefakty...). Na opatrenia, ktoré nástojčivo žiada nemilosrdný demografický vývin. Na vyjadrovanie neschopnosti žiakov, spôsobenú nedostatkom čítania. Na možnosť ohrozenia islamským prílivom...

V politických škriepkach na to všetko nezostáva čas. Navyše nedávna hospodárska kríza kradla priveľa sil aj tým, ktorí majú snahu vidieť problémy komplexnejšie a v širšom obzore. Nános denných starostí a politický kal zakrývajú vážne otázky národnej existencie a odvádzajú pozornosť vládnucich miest od veľkých tém. Nepretržite. Od prvej chvíle zrodu našej zvrchovanosti.

Tu a tam sa niečo blyсне. A všimnite si – v tú chvíľu je po spoločenskej apatii. Národ okamžite zbystří pozornosť.

Jedna lastovička však jaro neprináša. Veľké témy sa nedejú. Nedotknutým zostáva aj zarážajúci nepomer: osemdesiat percent produktivity práce z priemeru Európskej únie a tretinový plat. Chytia sa veľké strany veľkých tém aspoň pred voľbami? Najbližšie k tomu majú dve: najväčšia, lebo má v rukách aj potrebné páky, a SNS, lebo je národnou stranou a teda jej musí záležať viac na budúcnosti národa ako na vlastnej. Tá potom príde sama.

Ján ČOMAJ

Július BINDER: Prenájom elektrárne tretej strane bol proti zmluve z roku 1977

Hydrocentrálu v Gabčíkove znova zoštátnili

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: Štefan KAČENA

„Dnes mám pre Slovensko veľmi dobrú správu. Pred malou chvíľou sme na mimoriadnom rokovaní vlády urobili ďalšie právne kroky, na základe ktorých môžem konštatovať, že si berieme späť do plného vlastníctva štátu a pod plnú kontrolu Vodnú elektrárňu Gabčíkovo,“ vyhlásil 9. marca premiér Robert Fico. Minister životného prostredia Peter Žiga potvrdil, že k prevzatíu Gabčíkova späť do slovenských rúk dôjde v ten deň, teda polnocou 9. marca 2015.

Premiér aj minister sa odvolali na rozhodnutie krajského súdu, ktorý označil zmluvu o prenájme vodného diela za neplatnú, keďže bola v rozpore s medzinárodným právom. R. Fico avizoval žalobu, v ktorej požiadajú o všetky peniaze, ktoré si talianska spoločnosť Enel vytiahla z Vodnej elektrárne Gabčíkovo. Vláda vypovedala zmluvu na prenájom Vodného diela Gabčíkovo spoločnosti Enel 4. decembra 2014.

■ NEZMYSELNÁ PRIVATIZÁCIA

„Opakovane sme tvrdili, že zmluva je neplatná a prenájom Vodnej elektrárne Gabčíkovo hrubo poškodil hospodárske záujmy Slovenskej republiky. Všetko načala nezmyselná privatizácia v roku 2006. V roku 2007 sme hneď napadli zmluvu o prenájme VE Gabčíkovo na súde. Slovenské súdy od roku 2007 nerozhodli,“ uviedol premiér ešte v decembri 2014.

Pred pár dňami po vyhlásení rozsudku vyhlásil: „Tento krok, ale určite aj rozhodnutie krajského súdu nás stavia do silnej právnej pozície. Štát nebude platiť ani jedno euro, pokiaľ ide o náhradu škody. Naopak, my budeme žiadať od Slovenských elektrární pod kontrolou spoločnosti Enel, aby štátu vrátili všetky peniaze, ktoré dostali za osem rokov prevádzky elektrárne,“ doplnil premiér.

R. Fico nariadil ministrom životného prostredia P. Žigovi a Vodohospodárskej výstavbe, aby

Pohľad na vodné dielo v Gabčíkove

urobili všetky právne úkony smerujúce k odstúpeniu od zmluvy. V praxi to podľa neho znamená, že ako prvé sa urobia odpočty na meračoch. „Štát preberá absolútne pod kontrolu elektrárňu Gabčíkovo a žiadne peniaze nebudú chodiť do talianskej spoločnosti Enel,“ ubezpečil premiér.

Minister Žiga uviedol, že doterajší zamestnanci vodnej elektrárne, ktorých je šesťdesiatdva, zostanú naďalej v práci. Vláda sa vyslovila aj k plánu rekonštruovať turbíny, k čomu bude vyhlásená súťaž, a všetko bude prebiehať

tak, ako keby nedošlo k privatizácii v roku 2006.

■ DÔVODY ZOŠTÁTENIA

Prvým dôvodom prebratia Gabčíkova bolo neposkytovanie relevantných údajov potrebných pre výpočet podielu Vodohospodárskej výstavby na výnosoch z predaja elektriny z gabčíkovskej elektrárne. Druhým dôvodom bolo to, že Slovenské elektrárne pod vedením talianskeho manažmentu nepripravili plány rekonštrukcie a generálnych opráv vodnej elektrárne. Treťou príčinou bolo, že taliansky Enel si

neplní povinnosť platiť ročne Vodohospodárskej výstavbe päť miliónov eur, ktoré mali ísť na údržbu vodného diela súvisiacu s prevádzkou gabčíkovskej vodnej elektrárne. Enel to však sponchyboval a naopak požaduje od štátu štyridsaťtri miliónov eur.

Vodné dielo Gabčíkovo sa stalo súčasťou privatizačných zmlúv v roku 2006. Taliansky Enel, ktorý vtedy kúpil dve tretiny Slovenských elektrární, ho síce nezískal do svojho majetku, no dostal tridsaťročný prenájom. To napadla už prvá Ficova vláda v roku 2007 a dodnes vedie s Talianmi viac ako desiatku súdnych sporov. Už po oznámení zámeru vypovedať zmluvu zo strany štátu reagovali aj Slovenské elektrárne. „Nevylučujeme, že podnikneme právne kroky na ochranu našich práv,“ uviedla hovorkyňa Jana Burdová.

Pre SNN sa k téme vyslovil bývalý riaditeľ Vodohospodárskej výstavby a člen prezidia Matice slovenskej Július Binder: „Štát získal aktuálnym rozsudkom naspäť razom tristo miliónov eur, čo je výborný výsledok. V medzinárodnej zmluve z roku 1977 o sústave vodných diel sa píše, že zúčastnené štáty nesmú predať ani prenajať súčasti vodného diela tretej strane. To bolo privatizáciou porušené. Vidím za vrátením elektrárne do slovenských rúk aj výbornú prácu súčasného vedenia podniku Vodohospodárska výstavba a politickú odvahu vlády trvať na záujmoch štátu.“

3 OTÁZKY PRE:

Jeffa WHITEA, prevádzkovateľa krátkovlnného rádia na Floride

Amerika dobre počuje hlas Slovenska

• Vybrali ste si Slovensko ako miesto celosvetového stretnutia rozhlasových vysielateľov na krátkych vlnách. Prečo?

Máme rozhlasovú stanicu na Floride, ktorá vysiela na krátkych vlnách. Aj keď sa pre energetickú náročnosť zmenšuje počet takýchto vysielateľov, ešte stále sú aj v ére internetu krátke vlny vyhľadávané. Naša federácia sa usiluje o pravidelnú celosvetovú osobnú výmenu skúseností. Po prvý raz sme si vybrali za miesto konania nášho stretnutia Slovensko. Sme presvedčení, že krátke vlny majú svoje miesto šírenia v mnohých oblastiach sveta. Slovensko je veľmi prístupné a cieľom kongresov federácie je aj spoznávať.

• V minulosti krátke vlny pomohli vysielať do krajín, kde je obmedzená sloboda prejavu alebo cenzúra, ako je to dnes?

Slovensko sme si vybrali, pretože tu máme partnera – začali sme preberať vysielať Radio Slovakia International (RSI) v španielskej verzii – je to denne reprízovateľná polhodinovka. Nielen na Floride, ale aj v celých štátoch, teda v USA, rastie počet španielskojazyčného obyvateľstva. Vďaka krátkym vlnám máme dosah až do Brazílie. Máme s tým dobré skúsenosti. A popri poslucháčoch je vo svete ešte stále veľa rádioamatérov. Všetci reagujú na vysielať; materský rozhlas RSI má ich odozvu – a to je dôležité.

• Je to pozoruhodné, že španielske vysielať sa šíri pomocou stanice na Floride, prečo?

Lebo je to dobré vysielať. Hodi sa nám, má ohlas. Po tejto skúsenosti preberáme od vás aj vysielať v anglickom a slovenskom jazyku tak v premiére, ako aj v reprízach. Tým, že sme krátkovlnný vysielateľ, má to význam kvôli spätnej väzbe pre RSI a nám to rozširuje paletu programov. Myslím si, že je to obojstranne užitočné, veď aj preto štyridsaťdva členov našej federácie zo všetkých svetadielov sveta súhlasilo s konaním kongresu na Slovensku.

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ
Foto: autor

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 12/2015
SI PREČITATE

■ Na severovýchode Slovenska sú obce, odkiaľ už všetci obyvatelia boli za morom
■ Autora SNN D. Mikolaja zapísali na listinu laureátov Ceny Vojtecha Zamarovského
■ Komický melancholik alebo opereta o polepšení a poslovenčení Čecha J. Elena

Významné kultúrne dedičstvo ruského zahraničia v Bratislave Stovky ruských kníh medzi študentmi

Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Obrovskú silu, ba mohutnosť ruskej diaspóry priblížila slovenským študentom v poradí už druhá výstava stoviek kníh. Prvá výstava bola v novembri minulého roku v Nitre a teraz sa uskutočnila v Bratislave. Katedry rusistiky nitrianskej i bratislavskej univerzity majú trvalú možnosť zoznamovať sa s knižnou produkciou, ako aj so strhujúcim príbehom ruskej emigrácie. Po roku 1918 išlo o výkvet ruskej inteligencie. Jej bohaté dedičstvo dalo v roku 1995 vzniknúť Domu ruského zahraničia v Moskve.

V emigrácii sa po roku 1918 ocitli vyše dva milióny Rusov, bola to najmasovejšia emigrácia v dejinách Ruska. Exulanti však neprestali cítiť rusky, zanechali bohaté množstvo pamiatok, archívov, múzeí, literárnych i výtvarných diel. Toto bohatstvo zhromažďuje Dom ruského zahraničia – teraz pomenovaný po Alexandrovi Solženicynovi. Násilné vypovedanie Solženicyna zo ZSSR v roku 1974 bolo s odstupom desaťročí súčasťou druhej vlny ruskej emigrácie. Slovensko sa stalo po roku 1920 druhým domovom asi dvoch tisíc exulantov, takmer stovka študentov u nás dostala štipendiá na stredné školy, šesťdesiat na univerzitu, prišiel rad špičkových odbor-

níkov, niektorí dokonca až v rokoch 1941 – 1945.

■ ZACHOVANIE PAMÄTI

„Dom ruského zahraničia sa v súčasnosti usiluje zo zlievania oboch prúdov emigrácie zachrániť pre ruskú pamäť všetko, čo je za hranicami, čo tam vzniklo. Za desaťročia, ktoré uplynuli od prvej vlny emigrácie, vyhostenie A. Solženicyna dalo nový podnet ruskej emigrácii. Solženicyn cítil, vedel a veril, že je nevyhnutné zhromaždiť všetko, čo je za hranicami, a že to bude možné urobiť v Moskve, čo sa naplnilo, keď sa v máji 1994 vrátil do Ruska a skončila sa nielen jeho politická emigrácia. Dom ruského zahraničia, ktorý teraz

nesie jeho meno, nielen zhromažďuje všetko, čo treba uchovať, ale aktívne sa usiluje v podobe kníh šíriť po celom svete toto bohatstvo. Podujatie v Bratislave, kam sme priviezli ako dar tristo kníh a dokumentárny film o histórii a činnosti Domu ruského zahraničia v Moskve, nie je prvým a nebude iste ani posledným na Slovensku. Pokiaľ ide o Bratislavu, viaže sa to aj na to, že jedným zo zakladateľov rusistiky na tunajšej univerzite bol potomok ruských emigrantov Alexander Isačenko. A práve „bratislavský“ Isačenko bude mať na tohtoročnej prezentácii Domu v katalánskej Barcelone osobitnú časť venovanú len jeho významnej vedeckej práci, povedal okrem iného pre SNN Vladi-

Záujem o ruskú literatúru je najmä medzi študentmi.

mír Ugarov z vedenia Domu ruského zahraničia A. I. Solženicyna, ktorý je najväčším svetovým centrom literárneho, historického a filozofického dedičstva ruskej diaspóry.

■ SPRETRHANÉ VÄZBY

Počas výstavy sa početní študenti, ako aj predstavitelia vedeckej a akademickej obce zoznámili so šéfredaktorom literárneho časopisu Junost básnikom Valerijom Dudarevom. Ten okrem iného konštatoval, že po mnohých desaťročiach terajšia

situácia v Rusku sa vyznačuje absenciou generačnej spolupatričnosti: „Niet pocitu vzájomnosti, pocitu príslušnosti k jednej generácii, to nikdy predtým v Rusku nebývalo. Pokiaľ ide o literatúru, absentuje literatúra o rozpade sovietskeho impéria. Prestalo jestvovať literárne rozmyšľanie, v spoločnosti jestvuje myslenie pragmatické, právnické, politické, ale chýba literárne, preto aj literárne časopisy pocítili obrovský prepád a klesli z veľkých nákladov na mizivé čísla.“

Bývalý predseda Matice J. Markuš zamestnáva generálnu prokuratúru Ide o zvlášť závažný trestný čin

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: SNN

Spis bývalého predsedu Matice slovenskej Jozefa Markuša je na Generálnej prokuratúre SR. To je dobrá správa pre spravodlivosť. Zlou správou však zostáva, že okrem morálneho odsúdenia bývalého vrcholného predstaviteľa Matice sa jej poškodení členovia zrejme nikdy nedočkajú aj hmotného vyrovnania.

Keďže v súvislosti s osobou Jozefa M. a jej konaním bolo zo strany súčasného vedenia Matice slovenskej podaných viacero trestných oznámení, treba vysvetliť, že na Generálnej prokuratúre Slovenskej republiky sa momentálne nachádza spis, ktorý sa venuje vyšetrovaniu pravdepodobného podvodu v súvislosti s takzvaným Maticným fondom. Ten zastupoval Jozef M. v podstate ako súkromný podnikateľský subjekt. Hospodárenie fondu, nesúceho meno Matice, sa teda odohrávalo mimo akéhokoľvek vplyvu samotnej Matice, ktorá v ňom mala iba tridsať percent čisto formálneho a nefunkčného podielu. Firma Neografia, a. s., reprezentovaná

vtedajším predsedom dozornej rady Jozefom M., patriaca Matici slovenskej, požičala 4. 7. 2010 Maticnému fondu, spravovanému tým istým Jozefom M., dvadsaťpäťtisíc eur s lehotou splatnosti tri mesiace. Peniaze vrátené v časovom limite neboli. Rovnako nepriehľadne údajne zariadil Jozef M. aj prevzatie dlhu dvestotridsaťtisíc eur investičnej spoločnosti Konštantin voči Maticnému fondu Maticou slovenskou za pomoci dividend Neografie! Bez toho, že by sa tým zaoberal výbor Matice slovenskej.

■ ŽE BY PREDSA?

Prípád bývalého predsedu Matice slovenskej Jozefa Markuša je teda

konečne momentálne na Generálnej prokuratúre SR. Polícia ho vlani v septembri na základe pokynu bratislavského krajského prokurátora obvinila zo zvlášť závažného zločinu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku za skutok, ktorý údajne spáchal ako predseda a štatutárny orgán Matice slovenskej. „Bolo uznesením vyšetrovateľa vznesené obvinenie inžinierovi Jozefovi M. pre zvlášť závažný zločin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, ktorý mal spáchať ako predseda a štatutárny orgán Matice slovenskej,“ povedal pre médiá hovorca Krajskej prokuratúry v Bratislave Oliver Janiček. Vyšetrotateľ Markuša obvinil 22. septem-

bra 2014. Polícia Jozefa M. obviňuje z toho, že jeho podpisom si Matica na seba prevzala miliónový dlh od Maticného fondu, ktorý vznikol v čase prvého kola kupónovej privatizácie a svoje kupóny doň vložili mnohí členovia Matice. Matica tento dlh uhradila z vlastnej pokladnice a tieto peniaze už údajne nikdy viac nevidela.

■ NEZVRATNÁ ŠKODA

„Keby bol nepodpísal dobrovoľne bez súhlasu maticných orgánov zmluvu medzi Maticou a Maticným fondom, tak by Matica mala dnes v korunách o šesť miliónov plus úroky viac,“ povedal už dávnejšie súčasný predseda Matice slovenskej Marián Tkáč. Jeho predchodca čelí aj podozreniam súvisiacim s Národným pokladom. Veľká časť z neho totiž skončila v skrachovanej nebankovke. Aj túto kauzu preveruje na podnet Mariána Tkáča polícia.

Asi najviac trestných podaní padlo v súvislosti s finančnými machináciami bývalého vedenia Matice slovenskej ešte v roku 2011. Súčasný predseda Marián Tkáč podal v roku 2013 na generálnu prokuratúru aj

trestné oznámenie na zločineckú skupinu, ktorá má stáť za zmiznutím Národného pokladu. „Nejde mi o to, aby niekto bol vo väzení alebo trpel, ale určite ide celému národu o to, aby pravda okolo takej vznešenej veci, ako je Národný poklad, vyšla najavo,“ vyhlásil vtedy Marián Tkáč s tým, že viac sa k tejto téme nechce vyjadrovať.

VŠIMLI SME SI

Konšpiračných teórií je v týchto týždňoch plný internet. Dokonca je to taká vážna téma, že už sa konšpirujú aj samotné takéto teórie. Ťažké je potom zasadiť skutočné informácie do reálnych súvislostí.

Provokácia a či len výsmech?

Svetoznáma americká agentúra Bloomberg najnovšie zaradila Slovensko na predposlednú priečku v pätnásťčlennom rebríčku krajín, ktorých ekonomiky sú v najzávažnejšom stave. Podľa agentúry sme na tom asi tak ako Indonézia, ak sa rozprávame o miere inflácie a nezamestnanosti. Teda iba o dvoch ekonomických ukazovateľoch, pričom na celkové zhodnotenie stavu kondície národnej ekonomiky ich treba oveľa viac. Bloomberg je filantrop a mecenáš, jeden z niekdajších starostov mesta New York. Človek, ktorý v informačnom priemysle zamestnáva tisíce ľudí a má asi štvrt milióna odberateľov po celom svete.

A začneme konšpirovať. USA (aj NATO) chcú masívne rozmiestniť vojenskú silu v Európe. Slovensko by malo byť podľa takýchto plánov čoskoro obklopené americkými vojenskými základňami v blízkom zahraničí, dokonca aj v Česku a Maďarsku. No a samotné Slovensko nesúhlasí s pobytom cudzích vojsk na svojom území. Nateraz. Slovensko pripravuje v Košiciach mimoriadne dôležitú medzinárodnú konferenciu, ktorá by mohla pomôcť zmierniť a čiastočne začať urovnávať nebezpečný konflikt medzi Moskvou a Kyjevom. Účastníkmi budú popredné osobnosti európskych sociálnych demokracií, Ruska a Ukrajiny.

A zrazu nás akási agentúra vo svete označí za krajinu, ktorá je v „ekonomicky žalostnom stave“. Je to náhoda? Alebo je to politická objednávka z kruhov, ktorým sa príliš nepozdáva slovenský postoj ku konfliktu na východnej hranici vo všetkých jeho aspektoch – ekonomických i bezpečnostných? Je teoreticky veľmi opodstatnené predpokladať, že zaoceánska mediálna vojna proti Slovensku bude silnieť. A tu už asi nejde o konšpirácie alebo o konšpirovanie nad konšpiráciami, ale o prítomnú realitu.

(ib)

Utajená príprava dohody o voľnom obchode medzi USA a EÚ Hrozí lúpež štátnych aktív a... nič!

Už to budú dva roky, čo vyjednávači Európskej komisie a americkej vlády začali dohadovať podmienky údajnej prelomovej Transatlantickej dohody o voľnom obchode medzi EÚ a USA. Dva roky sú dosť na to, aby občania Únie dostali aj nejaké informácie. Ibaže – rokovania sú utajené.

„Napriek tomu, že táto rozsiahla medzinárodná zmluva má zásadným spôsobom zasiahnuť do nášho každodenného života (zmení pracovno-právne vzťahy, pravidlá uznávania kvality potravín, podmienky prístupu k surovinám, energiám i vode, spôsoby podnikania, ale aj mieru ochrany osobných údajov), uskutočňujú sa rokovania o jej obsahu za zatvorenými dverami v dôslednom utajení,“ píše na svojej stránke na známej sociálnej sieti bývalý europoslanec Jaroslav Paška.

V návrhu správy Výboru pre medzinárodný obchod, obsahujúcej odporúčania Európskeho parlamentu Európskej komisii k rokovaniam o uvedenom dokumente, poukázal spravodajca Bernd Lange na „mnohé kritické hlasy európskej verejnosti a na slabú verejnú akceptáciu tejto dohody“.

Jaroslav Paška tvrdí: „USA si totiž cez ustanovenia dohody o voľnom obchode podriaďujú mechanizmom akýchsi arbitrážnych súdov jurisdikcie zmluvných štátov. Trpkú skúsenosť s takýmto podriadením národného súdnictva súkromným arbitrážnym tribunálom mala najnovšie austrálska vláda, ktorá dopustila implementáciu tohto typu

ČO INÍ NEPÍŠU

rozhodovania do Dohody o voľnom obchode medzi USA a Austráliou.“

Bývalý europoslanec upozorňuje, že Američanmi presadzovaný mechanizmus urovnávania sporov medzi investormi a štátmi, ktorý má investorom umožniť žalovať štáty na špeciálnych arbitrážnych súdoch a žiadať od nich finančné kompenzácie za „tie rozhodnutia, ktoré negatívne ovplyvňujú ich biznis“, je otvorenou cestou pre legalizáciu

vykrádania štátnych aktív účastníckych štátov dohody.

Podľa informácií J. Pašku už pri súčasnom systéme riešenia sporov s „investormi“ prišli krajiny EÚ od roku 1994 o vyše 3,5 miliardy eura. Väčšina odborníkov na obchodné právo uznáva, že Američanmi presadzovaný systém arbitrážnych „urovnávania sporov“ medzi štátmi a špekulantmi je výrazne diskriminačný voči verejnému záujmu a je naklonený v prospech „investorov“.

Treba tiež pripomenúť, že francúzski a nemeckí socialisti o takomto riziku nádejne znejúcej dohody o voľnom obchode medzi USA a Európskou úniou informovali občanov. Slovenskí vládnucci socialisti nateraz mlčia.

Ale – občania Slovenska, ktorí majú záujem vyjadriť svoje osobné výhrady voči pripravovanému obsahu dohody o Transatlantickej obchodnej a investičnom partnerstve medzi USA a EÚ, môžu sa pridať k viac ako 1,5 miliónu signatárov Európskej občianskej iniciatívy, adresovanej Európskej komisii a Európskemu parlamentu na stránke: <https://stop-ttip.org/podpisat/>

Štefan ZLATOŠ

Gabčíkovo ako prvý precedens?

Roman MICHELKO

Top mediálnou témou uplynulých dní bolo prevzatie kontroly nad vodnou elektrárnou Gabčíkovo štátom. Uzavrela sa tak jedna smutná kapitola, ktorá sa začala hanebnou privatizáciou Slovenských elektrární talianskou pološtátnou spoločnosťou Enel. Je síce pravda, že vodné dielo Gabčíkovo privatizované nebolo, ale Enelu to duo Dzurinda – Mikloš vynahradiť tridsaťročným prenájmom za absolútne nevýhodných podmienok pre štát. Týmto aktom už spomenuté politické duo a jeho parlamentní a vládni adlátusi dokonali priam esenciálnu ekonomickú vlastizradu, z ktorej sa budeme ešte dlho spamätávať. Dnes je situácia taká, že odvolací krajský súd jasne konštatoval, že zmluva je neplatná, pretože proces verejného obstarávania týkajúci sa prenájmu Gabčíkova bol v rozpore

so zákonom. To je však len zástupný problém.

Na celej kauze je podstatnejší princíp, ktorý sa v tých časoch stal priam politickým fetišom. Vychádzalo sa z perfídneho klamstva, že všetko, vrátane sieťových odvetví a strategických podnikov, treba privatizovať, pretože aj ten „najhorší súkromný vlastník je lepší než ten najlepší štátny“. Nebudme naivní! Táto tupo ideologická mantra nevychádzala len z akéhosi popleteného neoliberalného sektárskeho presvedčenia o výnimočnosti súkromného vlastníctva, ale mala iste aj nemalé externé finančné benefity pre tých, ktorí o tom rozhodovali. Nakoniec, kauza Gorila veľmi plasticky ukázala, aké bolo pozadie takejto privatizácie a aké benefity z toho pre isté osoby plynuli.

Podme si teda povedať, ako to funguje inde vo svete. A nemusíme

ísť ani ďaleko. Povedzme v susednej Českej republike je jednou z najväčších a najziskovejších spoločností ČEZ. Napriek tomu, že túto spoločnosť zväčša vlastní Fond národného majetku ČR, nielenže nekrachuje,

KOMENTÁR

ale v poslednom desaťročí masívne expanduje (Bulharsko, Albánsko) a aj dnes je jedným z vážnych záujemcov o kúpu šesťdesiatich šiestich percent akcií Slovenských elektrární. Naopak, taliansky Enel zjavne nezvládol manažovanie dostavby Mochoviec. Už niekoľkokrát navýšil plánovanú cenu dostavby a rovnako aj termín jej dokončenia. Celá skupina Enel je vo veľmi zlej finančnej kondícii, ktorú chce vedenie talianskej skupiny riešiť rozpredajom jej zahraničných častí,

okrem iného aj Slovenských elektrární. Podme ďalej. Ako je známe, SPP pôvodne sprivatizovalo francúzsko-nemecké konzorcium GDF a Ruhrgas, aj keď v tomto prípade je veľmi problematický výraz sprivatizovalo. To by totiž predpokladalo, že slovenské SPP kúpila súkromná spoločnosť. V skutočnosti slovenskú štátnu akciovku prevzali štátne akciovky nemeckej a francúzskej proveniencie.

Vráťme sa však k demagogickej téze, že len súkromné podniky môžu byť úspešné a tie štátne akosi z definície skôr či neskôr skrachujú. O tom, že je to len prostoduchá demagógia, svedčí príklad francúzskej automobilky Renault. Ako vieme, zakladateľ tejto automobilky v čase druhej svetovej vojny kolaboroval s nemeckými okupantmi, preto mu po vojne jeho podnik znarodnili. A čuduj sa svete, napriek tomu, že táto automobilka pôsobila v úplne konkurenčnom prostredí, dokázala byť celkom konkurencieschopná, vyrábala kvalitné produkty a neskrachovala ako množstvo súkromných automobiliek, napríklad Talbot. Ešte lepším príkladom je druhá až tretia najväčšia automobilka na svete Volkswagen. Napriek

tomu, že jej vlastníkom je dolnosaská krajská vláda, teda nie je to súkromná spoločnosť, je to veľmi dynamická firma, ktorá kontinuálne rastie a pohlcuje svojich konkurentov. Len za posledných dvadsaťpäť rokov to boli automobilky Škoda, Seat či Porsche. Podobných príkladov by sme mohli nájsť veľmi veľa. Naopak, príkladov, keď prosperujúce štátne podniky po privatizácii zakapali, je nepreberné množstvo. Len na ilustráciu uvediem tie najkrikľavejšie príklady: PPS Detva, Ozeta Trenčín, Považské strojárne v Považskej Bystrici, ZDA Partizánske, Tesla Orava v Nižnej, ZTS Martin, VSS Košice, Slovenské lodenice Komárno a množstvo ďalších podnikov, ktoré dávali prácu desaťtisícim ľuďom.

Opustené areály fabrik a hladové doliny ukazujú, že zmena vlastníctva nebola všeliekom, práve naopak. Aj preto je dobré, že po viac než dvoch dekádach, keď sa všetko len privatizovalo a v podstate rozdávalo súkromníkom, máme prvý väčší precedens, keď sa štát ujíma správy významnej firmy a jej výnosy pôjdu na prospech verejnosti, a nie nenávytných súkromných akcionárov.

Mečiarove amnestie stále živé

Eva ZELENAYOVÁ

Kresťanskí demokrati podávajú do parlamentu návrh na zrušenie Mečiarových amnestií. Sú poslednou zo strán antimečiarovskej koalície, ak nerátame rozpadnutú SDKÚ-DS a modifikovanú etnickú stranu maďarskej menšiny. Dá sa povedať, že ide o nehanebný akt zo strany KDH, lebo tomuto politickému subjektu v podstate ani tak nejde o zrušenie Mečiarových amnestií ako skôr o to, aby ďalej pestovala obraz vytvoreného nepriateľa. Na zrušenie amnestií je nevyhnutná ústavná väčšina hlasov poslancov. Po voľbách v roku 1998 vytvorili vtedajšie vládne strany, vrátane KDH, koalíciu s ústavnou väčšinou hlasov v parlamente, no zrušenie Mečiarových amnestií nedosiahli. Lebo ako sa v minulosti vyjadril premiér Fico, udelenie amnestií Vladimí-

rom Mečiarom bolo morálnym suterénom, ich zrušenie by bolo suterénom právnym. Jednoducho amnestie sú nezrušiteľné.

POZNÁMKA

Samozrejme, že o tom v KDH vedia. Ale tvária sa ako vedec, ktorý si roky budoval svoju kariéru na nejakej hypotéze, ktorú nové objavy dávno prekonali, ale on sa nechce vzdať vydobytej pozície. Rokmi sa zabúda na reálnu politiku a v pamäti zostanú len konštrukty tej virtuálnej. Na zmenu moci v roku 1998 bolo nevyhnutné vymyslieť stratégiu, ktorá dostala silnú podporu zo zahraničia. Agresívnym spôsobom blok politikých strán, vrátane hlavnoprávných médií, vytváral z Mečiara nepriateľa Slovenska, až

dosiahol svoje. Dokonca si vytvorili termín mečiarizmus. Ten mal dehoonestovať všetko a všetkých, ktorí boli nejakým spôsobom angažovaní v politike Mečiarovej vlády. Dodnes je účinným nástrojom na vyjadrenie opovrhnutia všetkého, čo súviselo s obdobia do roku 1998. A to znamená aj so vznikom štátu.

Iste nejde o náhodu, veď jedine KDH malo problém hlasovať za zvrchovanosť SR a Ústavu SR. Ján Čarnogurský to neskôr odôvodnil tým, že oni (v KDH) vedeli, kam Mečiar privedie Slovensko, a preto hlasovali proti. A keď sa už termín mečiarizmus udomácnil v hlavnoprávných médiách, politici i médiá používali tento termín na to, aby sa jasne politicky vyhranili. Nie, KDH nevytahuje kostlivca zo skrine, keď

navrhuje zrušenie Mečiarových amnestií, KDH iba nechce stratiť potenciál, ktorý znamenal legitimitu jeho politickej existencie.

Politiku prvej Dzurindovej vlády hodnotila vtedajšia opozícia ako kolenačkovú, hoci klientom ponúkala výpredaj slovenského bohatstva. S veľkým pobavením si politické a podnikateľské kruhy v Miláne vypočuli Dzurindu, keď rozprával o výhodách investovania na Slovensku. Privatizácia Slovenských elektrární jasne ukazuje, ako modrá koalícia nakladala s majetkom štátu. Vo chvíli, keď sa ukazuje úspech aspoň s navrátením vodného diela v Gabčíkove, opozícia nevyhnutne potrebuje tému na odpútanie pozornosti. Najmä keď parlamentné voľby sú na dohľad. Nuž aj preto musia byť Mečiarove amnestie stále živé.

Len tak mimochodom, americká ambasáda v Bratislave spolu so Sorosovou Nadáciou otvorenej spoločnosti nedávno usporiadali diskusný večer na tému Ako reagovať na konšpiračné médiá. Žeby sa na Slovensku v alternatívnych médiách črtal nový politický nepriateľ?

AKO BOLO, ČO BOLO

V Múzeu kultúry Chorvátov na Slovensku v Devínskej Novej Vsi profesor Matúš Kučera besedoval o knižke Slovinci a Chorváti. Spomenul Slovákov, ktorí pozdvihli chorvátsku kultúru, a s vtipom prehovoril o súčasnosti. Komusi sa nevidelo, keď povedal, že si Novoveštiania šliapu po dejinách. „Neurážajte sa,“ zareagoval s úsmevom. „Keby niekto mal také pohrebisko z čias Samovej Ríše, aké u vás vykopal profesor Eisner, iste by sa zamyslel, prečo je toľko ľudí pochovaných na jednom mieste a prečo sa práve tu križovali hlavné vodné a suchozemské cesty.“ Záhada 856 kostrových, 27 žiarových a 85 jazdeckých hrobov doteraz nie je vyjasnená. Niektorí historici sa domnievajú, že je to stopa vedúca k Samovmu historickému Vogastisburgu. Iní, zväčša tí, čo vyskakujú proti označeniu Svätopluka za kráľa, sú proti. Žeby im prekážalo, že bol kráľom skôr ako maďarský

Štefan alebo český Václav? Nuž čo, sme asi jediným štátom, ktorý platí ľuďom za to, aby popierali jeho vlastné dejiny.

Matúš Kučera spomenul aj situáciu z polovice osemdesiat-

ristov a režisérov. Stretli sa v kaštieli v Malých Vozokanoch. Spočiatku vládla chladná atmosféra, ale keď „kastelán“ priniesol dve fľašky vína a vyhlásil, že kto uhádne,

ľuď do Bulharska, Maďarska a Juhoslávie, kde nakrútili takéto filmy, aby pozbierali skúsenosti a presondovali možnosti na zapožičanie rekvizít a kostýmov. Pri dotvá-

Ondriš v knižke Pestrý život napísal, že námestník ministra financií Ing. Valášek vyčlenil na projekt stopäťdesiat miliónov korún, ale iní pražskí „soudruzi“ reagovali s nevôľou. Podľa nich by sa mali najprv nakrútiť dejiny Přemyslovcov. Proti projektu sa ozval český akademik Josef Poulik. Práce na prípravách nakrúcania pokračovali. Ďalší absolvoval cestu do Mongolska, kde zohnal kone a jazdcov pre bojové scény. Scenár Sama bol hotový. Režisér mal herecké obsadenie, no zrazu zavládlo ticho. Na Ministerstve kultúry SR preberali dramaturgický plán a proti projektu zahlasovali ľudia, ktorí za ním stáli, medzi nimi aj hlavný dramaturg Koliby. Vraj treba počkať; stopäťdesiat miliónov ostalo v Česku. Praha opäť zariadila, aby si špinavú robotu pri naplnení jej zámerov urobili Slovinci sami. Čo bolo, bolo. Martin Ďapák už, žiaľ, nie je medzi nami a môžeme len prejavovať ľútosť nad premárnenou šancou.

Ako sme si nenakrútili vlastné dejiny

Peter VALO

tych rokov minulého storočia. Na Kolibu zavítal americký producent Marshall. Podieľal sa na historických veľkofilmoch a ponúkol koprodukcii Slovákom. Kučeru oslovil riaditeľ Slovenského filmu Ladislav Ondriš. Zaujala ho knižka Postavy veľkomoravskej histórie. Mohla by byť námetom pre filmový scenár. Česi si nakrútili filmy o husitoch. Je načase, aby sme sa rozhýbali aj my. Kučera mal pozvať historikov a archeológov a Ondriš scená-

ristov a režisérov. Stretli sa v kaštieli v Malých Vozokanoch. Spočiatku vládla chladná atmosféra, ale keď „kastelán“ priniesol dve fľašky vína a vyhlásil, že kto uhádne,

ľuď do Bulharska, Maďarska a Juhoslávie, kde nakrútili takéto filmy, aby pozbierali skúsenosti a presondovali možnosti na zapožičanie rekvizít a kostýmov. Pri dotváraní scenára sa Kučera zblížil s Ďapákom. Keď sa profesorovi nezdarila prvá verzia, obohatili ju o detaily staroslovanských zvykov, ako ich opísal vyslanec bagdadskeho Kalifa Ibn Fadlába, a bojových umení, ktoré sa zachovali v dielach Byzantincov Menandra Protektora a Pseudo-Mauríka. O film sa začal zaujímať postrach umelcov ideológ ÚV KSS Ludovít Pezlár a napodiv súhlasil, že treba čosi urobiť pre vlastné dejiny. Ladislav

raní scenára sa Kučera zblížil s Ďapákom. Keď sa profesorovi nezdarila prvá verzia, obohatili ju o detaily staroslovanských zvykov, ako ich opísal vyslanec bagdadskeho Kalifa Ibn Fadlába, a bojových umení, ktoré sa zachovali v dielach Byzantincov Menandra Protektora a Pseudo-Mauríka.

O film sa začal zaujímať postrach umelcov ideológ ÚV KSS Ludovít Pezlár a napodiv súhlasil, že treba čosi urobiť pre vlastné dejiny. Ladislav

SEBAOBRAHA

Veríme konšpiračným teóriám? Aj to bola téma, ktorou sa zaoberal Sociologický ústav Slovenskej akadémie vied spolu s Fakultou sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského pri zverejnení úvodných zistení výskumu ISSP Slovensko 2014. O konšpiračných presvedčeniach a geopolitických preferenciách informoval Robert Klobucký, riaditeľ Sociologického ústavu SAV. Ako ukázal výskum, ktorého časť verejnosti predstavili na začiatku marca v Bratislave, takmer polovica respondentov (45,4 percenta) verí konšpiračným teóriám.

Konšpiračné teórie na pretrase

Taký podiel opýtaných jednoznačne alebo skôr súhlasil s výrokom: „Skutočnosť je zväčša iná, než sa nám podsúva, svetom hýbu mocné tajné skupiny podľa utajeného scenára.“ Len čosi viac ako štvrtina respondentov (25,9 percenta) sa jednoznačne alebo skôr priklonila k výroku: „Svet je síce zložitý, ale o zásadných udalostiach vieme to podstatné.“ Tomu, že o svete skutočne vieme to podstatné, viac veria respondenti, ktorí sa označili za konzervatívov. Konšpiračným teóriám veria viac obyvatelia Bratislavského a Banskobystrického kraja, ľudia žijúci v Košickom kraji im veria menej.

Aj politik Radoslav Procházka si chcel urobiť obraz o zmýšľaní potenciálnych voličov, a preto sa vybral medzi študentov strednej aj vysokej školy, aby s nimi diskutoval. Neveriacky krútil hlavou nad tým, čo sa dozvedel. Študenti totiž často podstatne viac veria konšpiračným teóriám ako správam tradičných médií. Čo sa politik medzi študentmi dozvedel?

„Islamských teroristov ešte nikto nikdy nevidel, vymysleli si ich Američania, aby bola lacnejšia ropa. ISIS videá ktovie kto naozaj natáča. Dvojčky si amici sundali sami, samozrejme. Vojnu na Ukrajine vyvolali a riadia Američania, a to preto, aby oslabili Európu a ľahšie presadili dohodu TTIP. Malajzijské lietadlo zostrelili ukrajinské stíhačky. Rusi sú dobrí, lebo sú Slovania. Poliaci nie sú dobrí, lebo nie sú dosť Slovania. Redaktori Charlie Hebdo si popravu vypýtali, lebo urážali moslimov... Najradšej by som aj ja zakričal, že vezmite všetci nohy na plecia a utekajte, kým sa ešte dá. Lebo už to má podľa mňa rozmery davovej psychózy,“ napísal Procházka na sociálnu sieť.

Procházkovu zistenie dost korešponduje s výskumom SAV. Ak takmer každý druhý Slovák je ochotný uveriť konšpiračným teóriám, je takmer jedno, či ide o absolventa odborného učilišťa alebo človeka s vysokoškolským vzdelaním. Podľa výskumu SAV, ktorý uskutočnili v júni v septembri a októbri na vzorke 1 156 respondentov, 45,4 percenta opýtaných Slovákov sa prikláňa k názoru, že skutočnosť je väčšinou iná, než sa nám podsúva, a že svetom hýbu mocné tajné skupiny. Skoro polovica respondentov (44,9 percenta) s týmto názorom má vysokú školu.

Výsledky minuloročného výskumu ukázali, že medzi vyznávačov konšpiračných teórií patria najmä voliči OĽaNO (57,1 percenta). Voliči KDH (43,5 percenta) sú naopak presvedčení, že o svete vieme všetko podstatné. „Neprevkávajúci respondenti, ktorí sa označili ako konzervatívci, tiež viac veria, že o svete vieme to podstatné. Súvislosť medzi zaradením sa na pravicovo-ľavicovej škále a vierou v konšpiračné teórie nie je veľmi silná,“ povedal R. Klobucký.

Robert LANDIS

Na svetový šampionát cestoval zranený, ale aj tak vyhral Hop alebo trop – a napokon víťazstvo!

Zhovárал sa Rudolf ZELENAY Jr. – Foto: autor

Aktuálny majster sveta v kros-triatlone Slovák Martin Kostelníček sa už po náročnom vlnajšku pripravuje na novú sezónu. Jeho titul z konca októbra, ktorý získal na Havajských ostrovoch, bol z viacerých pohľadov výnimočný.

„Samotný triatlon je v súčasnosti už pomerne populárny, ide o olympijskú disciplínu. Má však viacero ďalších odnoží, napríklad Iron Man či spomínaný kros. Princiálne ide o to isté, teda o plávanie, bicykel a beh. Pokiaľ ide o druhú spomínanú disciplínu, jazdí sa v teréne na horských bicykloch a rovnako je to s behom, ktorý na rozdiel od klasického triatlonu taktiež absolvujeme v kopcoch, lesoch. Sezóna sa nám na Slovensku začína zhruba v polovici mája. Teraz je obdobie príprav, sústredení. V marci sa chystám do Chorvátska, kde každoročne absolvujem na bicykli množstvo kilometrov,“ začína svoje rozprávanie slovenský svetový šampión, ktorý na 19. ročníku známeho podujatia X-terra v Maui zvíťazil v kategórii dvadsaťpäť- až dvadsaťšesťročných, v celkovom hodnotení medzi mužmi amatérmi mu patrilo tretie miesto a pri súčasť aj s profesionálmi bol tridsiaty piaty. Nijakému slovenskému pretekárovi sa dovtedy okrem zisku titulov na majstrovstvách sveta (MS) či Európy (ME) na pretekoch vo vekových kategóriách nepodarilo obsadiť v absolútnom poradí miesto na stupňoch víťazov.

• Ktorú disciplínu máte z triatlonovej trojice najradšej?

Určite bicykel. Vyhral som s ním niekoľko titulov majstra Slovenska – v časovke, na ceste a aj na horskom bicykli. Je to moja srdcovka. Počas pretekov si na ňom viem vybudovať náskok. Pri plávaní sa dokážem obstoje držať a nestrátiť veľa času. V behu už nie som taký silný, tam je priorita dostať sa do cieľa (smiech). Asi do šiestnástich rokov som súťažne plával, potom som sa začal venovať cyklistike – horskej aj cestnej. V triatlone sa spolu s behom všetko spája. Keďže sa počas roka zúčastňujem na viacerých cyklistických pretekoch, dá sa povedať, že aj v rámci prípravy strávim najviac času na bicykli.

• Ten je určite najnákladnejšou súčasťou triatlonovej výbavy...

Áno, dlhší čas spolupracujem s jedným cyklistickým predajcom, ktorý ma podporuje. Väčšinou mi na sezónu

nejaký požičajú, dá sa aj za symbolickú cenu odkúpiť. Na preteky si každý berie svoj bicykel. Je to bezproblémové. Do lietadla si ho naložíme ako batožinu. Existujú špeciálne vaky alebo sa dajú naložiť do škatule.

• Ako vyzerá kros-triatlonový kolotoč na Slovensku a vo svete?

U nás máme Slovenský pohár a Majstrovstvá SR. Majstrovstvá sveta sa každoročne konajú na Havaji, kde tento horský triatlon vznikol. Nominovať sa sem možno cez Svetové poháre

Teraz už pôjde na Havajské ostrovy obhajovať majstrovský titul.

(SP), ktoré sa vo svete konajú počas sezóny. V závislosti od kategórie, v ktorej pretekár štartuje, musí sa umiestniť do druhého až štvrtého miesta. Na základe tohto výsledku dostane miestenku na MS. Finančne je to veľmi náročné, celý SP sa prakticky nedá absolvovať. Drvivú väčšinu si hradím sám, nejakých sponzorov však mám. Vlni mi išiel do Čiech, čo bolo najbližšie, nominovať sa mi však na MS nepodarilo, pretože počas behu som si vyvrtol členok. Vybral som sa teda na ďalšie podujatie do Dánska, kde som ho vo svojej kategórii vyhral a kvalifikoval som sa na Havajské ostrovy. Nebolo to však jednoduché. V Dánsku, čo bolo dva mesiace pred šampionátom na Havaji, som si zranil počas behu koleno. Pred dvomi rokmi sa mi totiž na lyžovačke stala taká nepríjemnosť, že som si zlo-

stil počas doskoku obidve kolena. Trochu som to „prepálil“ a letel ďalej, ako bolo treba. Jedno koleno mi prasklo, čo bolo relatívne v pohode, druhé som si zlomil. Uvoľnila sa mi v ňom kostička, ktorá nebola zahojená a začala mi tam zavádzať. V Dánsku mi počas behu povolila a blokovala mi koleno. Napriek bolesti som dobehol do cieľa, kde mi potom celé opuchlo. Nevedel som, či vôbec na Havaj poletím. Niekedy sa mi podarilo s tým behať, inokedy zasa nie, ba zavše som sa nemohol ani len pohnúť. Na štart maj-

strovstiev sveta som vychádzal s tým, že buď to dokončím, alebo nie. Nakoniec sa to podarilo. A celkom dobre (úsmev).

• Čo ste robili s „neposlúchnou nohou“ v čase medzi Dánskom a šampionátom na Havajských ostrovoch?

Absolvoval som viacero vyšetrení, ktoré boli negatívne. Pod kožou som si však nahmatal výstupok, ktorý sa niekedy objavil a potom zasa stratil. S lekárom sme sa dohodli, že ten Havaj riskneme. Na MS to bolo veľké šťastie, že noha vydržala. Počas plávania a bicyklovania mi to absolútne neprekážalo, ale beh bol riskantný. Bolo to hop alebo trop. Napokon z toho bol titul, aj keď som mohol byť na Havaji iba divák...

neskôr úplne rehabilitovaný. Áno, ale jeho rehabilitácia bola viac-menej formálna a počas normalizácie písal o Clementisovi to bolo mávať súdruhom pred nosom červeným súknom, boli na to poriadne alergickí. Neradi pripúšťali svoje viny, svoje zločiny, tobôž nie vraždy vlastných ľudí. Ale Machala nedbal na zvyklosti, ani na to, že sa dostane do nemi-

Martin KOSTELNÍČEK

• O to viac ste si zrejme chceli vo vode a na bicykli vybudovať potrebný náskok?

Áno, chcel som do toho dať čo najviac, pretože tu bola hrozba, že si veľmi nezabehám.

• V akom stave je noha teraz?

Dva týždne po návrate z MS som absolvoval operáciu. Z nohy mi vytiahli kalcifikát s rozmermi centimeter krát sedem milimetrov... Nasledovala rehabilitácia a teraz začínam s tréningom.

• Ako ste titul oslávili?

Po pretekoch je vždy after party. Pozvaní sú na ňu všetci pretekári. Skalní zvyknú na nej vydržať až do rána.

• Uvažovali ste o presune k profesionálom?

Po úspechu na MS som o tom rozmýšľal. Oni sa tomuto športu venujú na plný úväzok a majú ho ako zamestnanie. Na prípravu a tréningy by som však nemal dostatok času a nemohol by som to robiť podľa vlastných predstáv. Výsledok by taktiež zrejme nenaplnil moje očakávania. Stále však nad tým uvažujem. Podmienkou na vstup medzi profesionálov je len vlastné rozhodnutie. Na Slovensku máme momentálne jedného veľmi dobrého triatlonistu, ktorý sa tým dokáže užiť – olympionika Richarda Vargu. Ostatní to robíme na poloprofesionálnej, resp. úplne amatérskej báze.

• Máte pred ďalšou sezónou konkrétne ciele?

Najdôležitejšie bude si užiť každý tréning, ako aj preteky. Veľmi rád by som sa znova kvalifikoval na Havaj. Je tam krásne, opäť ma to láka, myslím, že aj u sponzorov majú MS dobrý ohlas. Ak by sa mi podarilo obhájiť titul, bolo by to úžasné. To je moja sezónna prioritá.

O ČOM JE REČ

Štvrtstoročie po novembrovom prevrate a stále podaktorí demokrati vyťahujú na svetlo božie, kto sa ako zaplietol s komunistickou tajnou službou. Áno, reč je o ŠtB a eštech. Mladí už o tom poväčšine nič nevedia, keď si v zvedavosti otvoria frekventovaný zoznam Ústavu

Ešte raz o eštech a tých druhých

Peter ŠTRELINGER

pamäti národa (ÚPN) a tam medzi agentmi objavia napríklad meno výborného speváka Richarda Müllera pod krycím menom Herec, určite sa zdesia. Neveriaci si pre istotu skontrolujú dátum narodenia. A keď si potvrdia, že je to naozaj Rišo, nepochybne zavrtia hlavou, preboha, ako je toto možné? Nie, nemám v úmysle vráť sa v minulosti slávneho speváka, pátrať, či v tom boli drogy, keď sa ocitol v pavičine ŠtB na začiatku osemdesiatych rokov? To nájdete v jeho životopise, nie je to nič tajné.

Táto skutočnosť mi však zišla na um v súvislosti s Drahom Machalom. Boli sme blízki priatelia, viem, akú traumu prežíval, keď

Jeho konanie často vyplývalo zo zaujatia pre vec, zo spontánnosti, z presvedčenia. Keď bol o niečom presvedčený, vedel sa za to postaviť, biť sa do krvi, ba aj zomrieť. Preto som nedávno ocenil, že Marián Leško, bývalý komentátor denníka SME, vyzdvihol pozitívne stránky Machalovej povahy. Boli totiž za bývalého režimu kolegovia v týždenníku Nové slovo, tlačovom orgáne ÚV KSS. Leško spomína, ako práve Drahom Machala odvážne písal v Novom slove o Vladimírovi Clementisovi. Niekomu sa to možno bude zdať nenáležitú, veď Clementis, jedna z obetí päťdesiatych rokov, popravený v Slánskeho procese, bol komunistami

losti na najvyšších miestach. V Prahe navštívil manželku Vladimíra Clementisa Lídu Clementisovú – Hádičku – a dozvedel sa od nej také informácie, o ktorých nikto nemal tušenie. A samozrejme – aj to napísal! Okrem toho priniesol z Prahy vzácne veci, ktoré Hádička po svojom popravenom mužovi opatrovala – prasknutú fajku dunhillku, posledné listy, čo Clementis napísal pred popravou. Drahoš vravel, že tie relikvie Lída s bratom Janom Pátkom ukrývali pod hromadou uhlia. Nenechal si ich u seba, zanesol ich do Mestského múzea v Bratislave. A prezradil mi aj to, že Hádička do svojej smrti neverila, že jej

muža „vlastní súdruhovia“ zabili. Keď počula nad hlavou lietadlo, vraj vravela: „Teraz sa Vladík vracia domov naspäť z Moskvy, oni ho iba ukryli!“ Clementis bol jedným z dôvodov, prečo Machalu odvolali z vedúcej funkcie prílohy Nového slova Nedela. A nebol to jediný dôvod, pre ktorý mal Drahoš zlé body u Pezlára, hlavného ideológa ÚV! Na Machalovom parte po smrti je obľúbené motto z Jána Husa: „Hľadaj pravdu, uč sa pravde, miluj pravdu, až do smrti.“ Nie, nehodlám urobiť z neho svätca, len poukázať na jeho zásluhy. Nevraživosti voči nemu bolo dosť!

Už sa mi priam hnuší písať o tom, kto je aký veľký eštech. Poznám totiž veľa darebákov, ktorí svojimi činmi, zlom, čo okolo seba rozosievajú, spôsobili veľa príkoria svojom okoliu, svojim spoluobčanom, hoci ich neňádate v zoznamoch agentov ŠtB. A ešte niečo: som zvedavý, kedy a či vôbec niekto urobí pre ÚPN nový zoznam súčasných škodcov, donášačov, udavačov, spolupracovníkov dnešnej „tajnej služby“. Už je jedno, či je to SIS, BIS, CIA, Mossad alebo MI6. Lebo, či sa vám to páči, alebo nie, sme pod drobnohľadom, sledujú nás na každom kroku. A technologicke sledovania od čias komunistickej ŠtB sa neuveriteľne zdokonalili.

Srbsko si 24. marca pripomína najtragickejšiu etapu novodobej histórie Vynachádzavosťou proti bombardérom

Martin JARINKOVIČ – Foto: archív autora

V utorok 24. marca 2015 uplynie už šesťnásť rokov od začatia agresie Severoatlantickej aliancie NATO proti vtedajšej Zväzovej republike Juhoslávia. Túto tragédiu si môžeme pripomínať z rôznych uhlov pohľadu. Prvoradá a najdôležitejšie, zároveň však najčastejšie opakované je humánne hľadisko. Agresiu NATO možno vnímať cez utrpenie civilistov a počet obetí na životoch, ktorý sa doteraz nepodarilo presne stanoviť. Posudzovať ju možno i z hľadiska vojnových škôd, trestnoprávnej zodpovednosti vinníkov, z hľadiska následkov bombardovania na životné prostredie, jeho vplyv na zdravie a život obyvateľstva a pod.

Z nášho uhla pohľadu pri spomienke na agresiu nemôžeme obísť ani hanebnú rolu vtedajšej slovenskej vlády Mikuláša Dzurindu, ktorá otvorila náš vzdušný priestor pre letectvo agresora. Je to dôležité pre našu národnú pamäť, pretože aj z morálnych pokleskov z minulosti môže národ vyťažiť poučenie do budúcnosti.

■ DÁVID PROTI GOLIÁŠOVI

Pri šesťnástom výročí bombardovania Juhoslávie si túto tragédiu môžeme pripomenúť aj z vojenského hľadiska, aby sme poukázali nielen na veľkú morálnu silu a odolnosť, ale aj na kumšt a fortieľ, s ktorým srbskí vojaci vzdorovali drvinej presile nepriateľa. Skutočnosť, že pôjde o nerovný boj, bola jasná od začiatku. Velenie Vojska Juhoslávie predpokladalo, že po masívnych leteckých útokoch dôjde k pozemnej invázii NATO v priestore Kosova a Metohije. Tomu bola prispôbená i stratégia obrany, ktorej hlavným zámerom bolo prečkať s čo najmenšími stratami predpokladanú prvú fázu útoku – teda bombardovanie. Zachované ľudské sily a techniku menilo juhoslovanské velenie nasadiť proti pozemnej invázii agresora. Dôležitá úloha v tejto fáze pripadla jednotkám Protivzdušnej obrany (PVO). Tie vyzbrojené zastaraným sovietskym i novším ruským arzenálom sa ukázali ako mimoriadne dôležitý prvok obrany. Letectvo NATO síce už v prvých momentoch prakticky vyradilo z boja zastarané juhoslovanské vojnové letectvo, ale nepodarilo sa mu do konca agresie úplne zničiť PVO, ktorá odolala snahám protivníka o elimináciu počas celých sedemdesiatich ôsmich dní bombardovania. NATO tak nenaplnilo jeden z hlavných predpokladov úplnej dominance nad územím svojho protivníka.

■ MAKETY AKO TERČE

Po prvých zostreloch juhoslovanských Migov 29 bolo jasné, že ďalšie neefektívne nasadzovanie juhoslovanských stíhacích lietadiel nemá zmysel. Srbi sa však nevzdávali a hľadali spôsoby, ako nepriateľovi sťažiť situáciu. Pri ťažkej ekonomickej situácii a hospodárstve zničenom sankciami museli hľadať čo najlacnejšie a najjednoduchšie, pritom však účinné spôsoby, ako oklamať nepriateľa, a tým zmenšovať výhodu jeho technickej prevahy. Jedným zo spôsobov bola výroba makiet lietadiel Mig 29 ako klamlivých cieľov pre letectvo NATO. Ideovým otcom tejto myšlienky bol podľa srbského dokumentárneho filmu Šandora Ideja podplukovník Djordje Ivanov. Nadriadení dali Ivanovovi voľné ruky a blízko letiska Batajnica vo fabrike na výrobu nábytku v Novej Pazove začala pracovať vyše dvadsaťčlenná skupina modelárov a remeselníkov na výrobu makiet Migov 29 v reálnej veľkosti. Skelety makiet boli konštruované zo železa v kombinácii s drevom. Ich povrch bol obijáný plechom (aby boli zamerateľné nepriateľskými rádiolokátormi) a nastriekaný farbou používanou na stíhačky. Aby oklamali prístroje nepriateľa, boli podľa Ivanova dokonca nahrievané trysky pomyselných „motorov“ makiet. Tieto migy mali funkčné kolesá, na ktorých ich traktor vytiahol na letisko. Prvý takýto mig vyšiel z dielne v apríli 1999 po dvadsaťdenných dňoch výroby. Výroba ďalších trvala potom už len necelý týždeň. Remeselníci takto vyrobili šesť makiet Migov 29, pričom všetky, až na jednu, ktorá bola zasiahnutá len ľahko, boli zničené niekoľko hodín po inštalovaní na letisku. NATO, ktoré malo dobrý prehľad o počtoch juhoslovanskej techniky, sa nechalo oklamať a po zvyšných letuschopných migoch, ktoré Srbi v demontovanej

podobe ukryli, ďalej nepátralo. Týmto spôsobom sa Srbom podarilo zachovať zvyšok bojaskopných lietadiel.

Pri trinástom výročí bombardovania Ivanov pre srbský týždenník Vreme zhodnotil zmysel výroby makiet: „Takto sme zachovali päť lietadiel, ktoré neskôr Rusi renovovali. Podľa mňa to bolo najrozumnejšie, čo sme mohli v tom čase urobiť, zachovať týmto spôsobom lietadlá a životy a investovať čo najmenej.“

■ SKUTOČNÉ STRATY

Okrem vojnového letectva a PVO boli počas agresie najviac vyťažené pozemné jednotky dislokované v Kosove a Metohiji, ktoré okrem úderov zo vzduchu vzdorovali aj pozemným útokom bánd Kosovskej oslobodzovacej armády (UČK), operujúcich v teréne. Obranu Kosova a Metohije mala na starosti 3. armáda, resp. 52. príštinský zbor, ktorý mal v teréne dislokovaných približne tristo tankov. Podľa výpovedí a svedectiev účastníkov aj pozemné sily rozmiestnené v Kosove používali rôzne triky na oklamanie nepriateľa. Pohyb techniky sa dial zväčša v noci. Jednotlivé mechanizmy sa pohybovali vo vzdialenosti dvesto metrov od seba. Tanky boli maskované haluzami. Ich posádky pravidelne polievali motory vodou, aby zmiernovali vyžarovanie infračerveného žiarenia a zmenšovali tak možnosť, aby ich zaregistrovali zameriavacie systémy nepriateľa. Z kartónu, dreva, plechu, plastu či dokonca z traktorových vlečiek a kombajnov sa vyrábali rôzne makety pozemnej techniky, zväčša obrnených vozidiel a tankov, ako aj falošné pozície PVO. Pre väčšiu dôveryhodnosť a zmatenie zameriavacích systémov útočníka boli makety nahrievané či „vyzbrojené“ piečkami na drevo. Na tento cieľ sa používali aj staré mikrovlnné rúry umožňujúce oklamať radary nepriateľa.

O efektívnosti srbských makiet hovoria čísla. Stačí pozrieť na vývoj ohlasovania úspešných zásahov NATO v oblasti Kosova a Metohije. Prvotne ohlasované bombastické čísla o zničení 181 tankov, 317 obrnených transportérov, 857 kanónov a 600 vojenských vozidiel museli predstavitelia NATO korigovať, aby nakoniec uviedli oficiálne údaje, podľa ktorých zničili 93 tankov, 153 obrnených transportérov, 389 kusov delostreleckej techniky a 339 vojenských vozidiel. Ani tieto údaje sa však nezhodujú s reálnymi stratami. Spochybnili ich niektorí predstavitelia západných médií, ktorí po skončení konfliktu vstúpili do Kosova a nepotvrdili ich ani vyšetrovacie komisie NATO, overujúce údaje v teréne. Týždenník Vreme v máji 2002 zverejnil výsledky vyšetrovacej skupiny amerického letectva, ktorá v Kosove a Metohiji potvrdila len 58 zničených cieľov.

Malú účinnosť leteckých úderov NATO proti vojenskej technike Vojska

Juhoslávie spôsobila skutočnosť, že juhoslovanská PVO nedovoľovala bezpečné lety pod výškou štyritisíc metrov. NATO neriskovalo zbytočné straty, a preto bombardovalo z bezpečnej výšky, ktorá však neumožňovala detailnejšie preskúmať hodnovernosť cieľov. Pre porovnanie uvedieme ešte juhoslovanské oficiálne údaje, podľa ktorých Vojsko Juhoslávie stratilo počas bombardovania na území Kosova a Metohije 13 tankov, 8 obrnených transportérov a 27 kusov delostreleckej techniky. Napriek tomu, že sa už k presnému číslu nedopátrame, zadosťučinením pre úspešných „modelárov“ môže byť už len to, že cena munície použitej pri zásahoch falošných cieľov mnohonásobne prevyšovala cenu výroby makiet.

■ NEVIDITEĽNÝ BOMBARDÉR

Napriek značnému nepomeru síl aj Vojsko Juhoslávie zaznamenalo niekoľko úspechov. Symbolom najväčšieho z nich sa stala okridlená veta: „Prepáčte, nevedeli sme, že je neviditeľný.“ Bol to pre Američanov šok, keď bol nad Srbskom zostrelý americkou propagandou ospevovaný „neviditeľný“ stíhací bombardér F 117A. Zostrelili ho štvrtý deň agresie, 27. marca 1999 o 20.42 hodine príslušníci 3. práporu 250. raketovej brigády PVO Vojska Juhoslávie. Obsluha zastaraného sovietského pozemného protiletadlového raketového systému S-125 Neva/Pečora pod vedením plk. Zoltana Daniho sa tak navydy zapísala nielen do srbskej, ale i do svetovej vojenskej histórie. Zásah americkej pychy na začiatku bombardovania nielenže pozdvihol bojovú morálku armády, ale povzbudil aj celý srbský národ. Dodal mu novú nádej a morálnu silu potrebnú na prekonanie ďalšieho utrpenia.

Je to jediný zaznamenaný zostrel F 117A na svete. Skončil sa ním mýtus pestovaný od operácie Púštna búrka. Už samotný zostrel bol pre Američanov katastrofou, ale ešte horšou sa stala skutočnosť, že trosky zostreleného lietadla poslúžili Čiňanom pri vývoji vlastnej verzie lietadla so „steltih“ technológiou, ktorú pred časom uviedli do života pod označením J-20. Zostrelenie F 117A je príkladom, ako lokálna udalosť razom môže získať globálny význam a ovplyvniť geopolitiku. Belehrad je zároveň jediným miestom na planéte, kde si môžete v múzeu pozrieť trosky zostreleného „neviditeľného“ F 117A.

Už šesťnásť raz si Srbsko 24. marca pripomína najtragickejšiu etapu svojej novodobej histórie. Aj srbské médiá už postrehli, že spomienka na bombardovanie Juhoslávie časom pomaly zvetráva, mení sa na povinnú rutinu. Srbsko sa zmenilo a stále sa mení, menia sa aj jeho priority. Nové politické elity sú teraz viac zaneprázdnené riešením budúcnosti, a tá je určovaná eurointegráciami.

ROZBOR

Do pozornosti svetových médií sa opäť dostala juhosrbská provincia Kosovo a Metohija. Príčinou je zhoršujúca sa vnútorná politická situácia, hospodárska stagnácia a všeobecná beznádej, ktorá vyústila do masového vystaňovania v Kosove. Po tom, čo v Príštine v roku 2008 jednostranne vyhlásili „nezávislosť“, Kosovo postupne prestalo priťahovať pozornosť hlavného mediálneho prúdu. Bolo to čiastočne prirodzené v duchu príslovia: „Každé čudo tri dni trvá.“ Čiastočne to bol aj zámer. Vytvárala sa ilúzia, že „humanitárnym“ bombardovaním Juhoslávie, následnou okupáciou Kosova vojskami NATO a vyhlásením „nezávislosti“ sa problém vyriešil.

Útek z raja, alebo koniec jednej falošnej idyly Exodus kosovských Albáncov

Martin JARINKOVIČ

V Kosove sa pod dohľadom Západu začalo úspešné budovanie demokracie a lepších zajaškov plných blahobytu. Za falošnou fasádou „kosovského raja“ však hnil systém postavený na korupcii a kriminalite, kde sa obyčajný človek nedovolá spravodlivosti. Nezvrátili to ani snahy EÚ, veď minuloročný megaškandal s EULEXOM (európskou misiou pre presadzovanie práva v Kosove) ukázal, že ani predstavitelia európskych inštitúcií nie sú imúnni voči korupcii.

■ PRÍČINY PROTESTOV

Po dvoch funkčných obdobiach na čele s Hashimom Thačim, počas ktorých sa Kosovo nepohlo prakticky nikam, začali aj Albánci pociťovať nespokojnosť. Podľa údajov, ktoré zverejnil srbský server Vesti v Kosove, žije osemnásť percent obyvateľstva z 0,90 eura na deň a dvadsaťosem percent žije z 1,40 eura na deň, pričom miera nezamestnanosti prekročila štyridsať percent. Tieto hrozivé čísla sa prejavili v zmene politických nálad obyvateľstva. V predčasných parlamentných voľbách v júni minulého roka síce Thačiho Demokratická strana Kosova zvíťazila, lenže väčšinu získala opozícia. Z neschopnosti opozície dohodnúť sa nakoniec po polroku rokovaniach na čele s Hashimom Thačim, počas ktorých sa Kosovo nepohlo prakticky nikam, začali aj Albánci pociťovať nespokojnosť. Podľa údajov, ktoré zverejnil srbský server Vesti v Kosove, žije osemnásť percent obyvateľstva z 0,90 eura na deň a dvadsaťosem percent žije z 1,40 eura na deň, pričom miera nezamestnanosti prekročila štyridsať percent. Tieto hrozivé čísla sa prejavili v zmene politických nálad obyvateľstva. V predčasných parlamentných voľbách v júni minulého roka síce Thačiho Demokratická strana Kosova zvíťazila, lenže väčšinu získala opozícia. Z neschopnosti opozície dohodnúť sa nakoniec po polroku rokovaniach

pokúsiť nahromadenú nespokojnosť usmerniť proti srbskej menšine. Hrozilo by tak opakovanie pogromu z roku 2004. Tento tradičný recept na albánske frustrácie však tentoraz zrejme nezaberie. Nasvedčuje tomu nový, od čias bombardovania nevidaný jav – masový exodus albánskeho obyvateľstva, ktorý vypovedá o totálnej strate ilúzií a nádeji na lepšiu budúcnosť.

■ PRÍČINY EXODU

Profesor Spahiu pre srbské vysielanie Rádiotelevízie Kosova uviedol, že exodus sa začal po tom, ako Isa Mustafa zradil pozíciu a vstúpil s Thačim do vlády. Odhady počtu Albáncov, ktorí opustili Kosovo, sa rôznia, pričom najnižší odhad hovorí o päťdesiatich tisíc utečencoch. Jediné relevantné číslo v tomto smere je počet žiadateľov o srbský pas, o ktorý podľa srbského ministra vnútra Nebojšu Stefanovića dosiaľ požiadalo šesťdesiatich tisíc kosovských Albáncov. Pre tých, ktorí chcú emigrovať, predstavuje srbský pas jednoduchšiu cestu na Západ. Mnohí však odchádzajú aj bez neho. Stovky z nich zadržia za nelegálny prechod na srbsko-maďarskej hranici a vracajú ich späť.

Srbský server Vesti priniesol výpoveď jedného z „utečencov“, štyridsaťšesťročného Agima B. z Podujeva, ktorý uviedol ako dôvody odchodu z Kosova: chudobu, beznádej a strach z budúcnosti. Jeho cieľom je dostať sa do Nemecka k príbuzným. Agim B. pritom povedal: „Ideme do neistoty so srbskými pasmi, ktoré sme dostali v minulom roku v Niši. Podľa cestovných dokladov sme občania Srbska, je mi jedno, akého štátu budem občanom, len nech žijem v pokoji a moje deti majú perspektívu. Možno nás zadržia a pošlú späť, ale v Kosove nie je pre nás život.“ Jeho syn Irfan k tomu dodal: „Boli sme podvedení, sme na dne, mnoho rodín hladuje. V Kosove dobre žijú len politici, bývalí vysokí dôstojníci UČK a mafia. Amerika nás využíla, dotlačila nás do vojny so Srbskom a potom, keď sme jej viac neboli potrební, pustila nás dolu vodou...“

Vesti k tomu dopĺňajú ďalšiu súvislosť. Počas bombardovania v roku 1999 boli Kosovo a Metohija najviac zasiahnuté municiou s ochudobneným uránom, čo spôsobuje nádorové ochorenia. Počet pacientov s týmto typom ochorenia v Kosove narastá. Mnohí Albánci sa v obave o deti usilujú dostať niekam, kde budú mať zdravšie podmienky na život.

Epilóg príbehu samostatného Kosova zatiaľ nevieme s istotou predpovedať, isté je, že provincia zatiaľ neprejavila prílišnú vitalitu či schopnosť samostatného prežitia, čo dosvedčuje aj posledný vývoj. Jediné poučenie je, že ľudia sa nedokážu poučiť z dejín. To, čo už pochopili mnohí v Kosove, zatiaľ nie sú schopní pochopiť na západnej Ukrajine, ale následky to bude pre nich mať rovnako katastrofálne, ak nie ešte horšie.

Česi sa zbavujú ideologickej falzifikačnej legendy o Pražskom povstaní Generál Vlasov na Pražskom hrade...

Svätoslav MATHÉ – Foto: archív SNN

Pred nadchádzajúcim výročím májového povstania v Prahe v roku 1945 vyšlo v Česku niekoľko textových a fotografických publikácií, ktoré novým spôsobom približujú strhujúci príbeh pomoci vlasovcov, resp. jednotiek Ruskej oslobodzovacej armády (ROA) Prahe. Stovky vlasovcov v bojoch na pomoc pražskému povstaniu zahynuli a desaťročia sa o tom mlčalo. České odborné publikácie po novom približujú skutočný priebeh Pražského povstania a zbavujú ho ideologickej falzifikačnej legendy o oslobodení Prahy výlučne sovietskou Červenou armádou.

Generál A. A. Vlasov pred vojakmi ROA

„Nech je vaše rozhodnutie akékoľvek, ja vstúpim do dejín!“ Tieto slová mal pred súdom a následnou popravou v sovietskom väzení vyriešiť bývalý generálporučík Červenej armády Andrej Andrejevič Vlasov, ktorý na začiatku druhej svetovej vojny padol do nemeckého zajatia a tam za podpory Nemcov vytvoril hnutie proti Stalinovmu režimu. Ale Vlasov do dejín nevstúpil. Vstúpila tam iba legenda o ňom a o vlasovcoch.

■ RUSI PROTI RUSOM

Boli to oni – vlasovci, čo zostávali v dobytých mestách ako ostreľovači, oni to boli, čo sa bránili do posledného muža a nikdy neopustili im zverenú postu, oni to boli, čo oslobodili Prahu a prišli jej nezištné na pomoc. Ba nie oni, ale osobne sám Vlasov! A naopak: boli to zatratenci, ktorí bojovali proti svojim bratom a otcom bok po boku Nemcov, boli to hrdlo-rezi, čo nemali s nikým zľutovanie, a ktorým išlo iba o osobný prospech a moc, pričom najhorší z nich, diabol medzi diablami bol sám Vlasov. Vlasov patril medzi prominentných sovietskych generálov. Na začiatku vojny v roku 1941 sa spomína v takých súvislostiach a s takou perspektívou ako neskorší maršali Žukov a Rokossovskij. Po zajatí nie z donútenia, ale dobrovoľne sa spojil s Nemcami. Nebol jediný, ale najznámejší sovietsky vysoký dôstojník, ktorý tak urobil...

A pritom skoro nič z toho nie je pravda! Len raz sa stretli tvárrou v tvár s Červenou armádou a toto stretnutie nedopadlo pre nich nejako slávne. Neoslobodili Prahu, ale jej len výdatne pomohli v najkritickejších chvíľach, pričom Vlasov s celou operáciou nesúhlasil a sám nikdy do Prahy nevstúpil...

Teda Vlasov a jeho hnutie naozaj nevošli do dejín? Vošli, ale nie vojenskými úspechmi, ale politickou ideou, ktorú hľadali najlepšie vyjadrili prostí Vlasovovi vojaci, keď na vozidlách, s ktorými sa začiatkom mája 1945 objavili v uliciach Prahy, mali vtedy na prvý pohľad nezmyselné heslá: Smrť Hitlerovi a Stalinovi! Tieto nápisy vyjadrovali aj ich beznádejné postavenie vo vtedajšej Európe, keď vlastne stáli proti všetkým – nacistom, ktorí umožnili vznik ich hnutia, bolševikom, proti ktorým smerovalo ich hnutie, západným Spojencami, ktorí v tom stáli na strane svojho spojencu Stalina, a neutrálov, ktorí sa od nich dištancovali, pretože neboli ochotní sa kompromitovať, práve tak ako Česká národná rada

v povstaleckej Prahe a česko-slovenská vláda v Košiciach.

■ NEBOLI DOBRODRUHOVIA

Ale zároveň to bolo aj heslo, ktoré nahlas a celému svetu malo pripomenúť, že medzi nacistom a bolševizmom nie je rozdiel, tak ako nie je rozdiel medzi zločincami Hitlerom a zločincami Stalinom. Iste, ono sa to poväčšine vtedy vedelo, nemnohí z tohto poznania už aj vyvodzovali závery, ale nahlas a pred celým svetom to povedal iba prostý Vlasovov vojak...

Vlasov a vlasovci – to nebola nejaká skupina dobrodruhov, ktorá v pravý čas zradila Nemcov a pridala sa na stranu pražských povstalcov. Vlasov a vlasovci to bolo najmä politické hnutie. Počas vyše sedemdesiatročnej existencie bolševického štátu to bolo jediné organizované opozičné hnutie s charakterom exilovej vlády, kde rozhodujúce slovo nemali tí, čo odišli do exilu po revolúcii a občianskej vojne, ale najmä ľudia, ktorí svojho času patrili k bolševickej mocenskej špičke alebo do vojny a počas nej žili v tomto štáte – v Sovietskom zväze. O to boli pre Stalina nebezpečnejší, o to viac ním boli sledovaní a potláčaní. Nakoniec ich (skoro všetkých) aj fyzicky vyhubil. Vlasovcov treba posudzovať podľa ich aktivity v Prahe, ale nie v onej májovej zo štyridsiateho piateho, ale v novembrovej zo štyridsiateho štvrtého.

■ NOVEMBROVÁ PRAHA

Na Pražskom hrade 14. novembra 1944 založili štyridsaťdvačlenný Komitét pre oslobodenie národov Ruska (KONR). Za jeho predsedu z prítomných šesťsto delegátov zvolili generála A. A. Vlasova. Komitét si kládol za cieľ byť orgánom na úrovni opozičnej vlády voči Moskve, nezávislom od Nemcov, pričom nimi mal byť iba uznaný na spôsob iných vtedajších exilových vlád. Jeho hlavným poslaním malo byť zjednotenie všetkých síl, ktoré spájala idea odporu proti bolševickému zriadeniu a jeho predstaviteľom (najmä Stalinovi) v zmysle aktívneho odporu s použitím všetkých dostupných prostriedkov.

Tu práve treba hľadať nereálnosť tejto myšlienky. Vybudovať takéto hnutie bolo možné iba za pomoci Nemcov. A Hitler im neveril. Ale Vlasov a jeho spolupracovníci získali nečakaného spojencu – Himmlera, ktorý bol najvyšší veliteľ jednotiek SS (po vojne bol súdený ako vojnový zločinec a SS boli vyhlásené za zločineckú orga-

nizáciu). Himmler chcel zhromaždiť ešte zostávajúce sily v tzv. alpskej pevnosti, predĺžovať vojnu a vyčkávať na roztržku medzi západnými spojencami a Stalinom, pričom by on ponúkol vlasovcov západným Spojencom.

■ MÁRNE ÚSILIE

Himmler aj Vlasov, samozrejme nezávisle od seba, nechceli ani tak ponúknuť státisícové šiky ako politické hnutie – opozičnú alternatívu novej moci v povojnovom ZSSR. Je pravdaže možné namietť, ak už vôbec pripustíme takúto možnosť, že západní Spojenci by určite mali výhrady voči demokratickosti takéhoto hnutia. Dodajme hneď, že iná alternatíva voči Stalinovi vtedy v Európe jednoducho neexistovala. Toto všetko mohlo mať aký-taký reálny podklad iba v prípade spomínanej roztržky. V opačnom prípade Vlasovove „služby“ nemohli byť akceptované. Ďalší vývoj to potvrdil: západní Spojenci, možno niektorí so zaťatými zubami, ale predsa, berú Stalina ako svojho partnera a správajú sa k nemu korektné. Robia to preto, lebo ho potrebujú. A báťuška to dobre vie! Tým bolo odsúdené na zánik aj Vlasovovo hnutie.

■ JEDINEČNÁ ŠANCA

Keďže jadro jeho vojska sa nachádzalo na Odre, rozhodol sa prejsť Čechy a v okolí rakúskeho Linzu počkať na príchod Američanov. Práve vtedy v Prahe vypuklo povstanie a jeho vodcovia volali na pomoc. Vlasov ako jeden z mála pochopil, že v Prahe ide v podstate o bezvýznamnú vojenskú akciu, ale o to významnejšiu politickú udalosť – v hre totiž bola budúca dominancia nad týmto priestorom. A z tohto politického hľadiska malo pre Vlasova význam tiahnuť na Prahu spolu s Američanmi alebo ich tam počkať, čím by sa de facto stal ich spojencom. Iste šanca jedinečná, ale nereálna!

Vlasov tiež odhadol, že Američania do Prahy jednoducho neprídu, pretože nemôžu. Nebola to teda pre neho šanca, ale naopak maximálne ohrozenie jeho hnutia. Lenže tu zasiahol Vlasovov frustrovaný prostý vojak a na druhej strane nadšený pražský bariádnik spolu s vojenským velením povstania a Vlasov sa tejto vôli podriadiť, ale od celej akcie sa aj tak dištancoval. A nasledujúce udalosti mu dali za pravdu: namiesto Američanov prišli od Berouna iba vlasovci. Keď jeho vojsko prakticky oslobodilo Prahu, českí komunisti za hrubého nátlaku česko-slovenskej vlády v Košiciach ho jednoducho z Prahy vyhnaní.

Keď sa Vlasovovo hnutie sformovalo, požíval Stalin v Európe hádam najväčší rešpekt a autoritu. Jeho vojenské úspechy načas zatlačili do pozadia brutalitu a anti-humánny charakter vláduceho režimu, pričom sa pevne verilo, že ZSSR sa dá na cestu demokracie, a teda nie je tu potrebná nejaká iná alternatíva. Navyše taká, ktorá vznikla z vôle Hitlerovho Nemecka. V ošiali oných májových dní akoby celá Európa zabudla (či chcela zabudnúť?), že má do činenia s jedným z najväčších zločincov v dejinách ľudstva. A práve Vlasov na toto upozorňoval...

AKTUÁLNE

Autonómia je kľúčovou záležitosťou maďarskej zahraničnej politiky, vyhlásil v Budapešti predseda maďarskej vlády Viktor Orbán, podľa ktorého však prioritou vo vzťahu k susedným krajinám je spolupráca. To je pozoruhodný výrok, aký sa zvykne označovať prívlastkom – šalamúnsky...

Autonómia opäť kľúčová

Ján ČERNÝ – Foto: archív SNN

Podľa agentúry MTI Viktor Orbán na mimoriadnej schôdzke s maďarskými veľvyslancami v reakcii na jednu z otázok diplomatov povedal, že autonómia (Maďarov v krajinách susediacich s Maďarskom) je kľúčovou záležitosťou. „Teraz sa však vo vzťahoch so susedmi musíme sústrediť na oblasti spolupráce,“ zdôraznil premiér.

Maďarský premiér Viktor ORBÁN

■ TICHÉ NADŠENIE

Strana maďarskej komunity, o ktorej sú dôvodné pochybnosti, či vôbec na Slovensku pôsobí v súlade so zákonom (možné cudzie štátne občianstvo jej predstaviteľov), je ideologicky naviazaná na vládnucu stranu v Maďarsku Fidesz kontroverného premiéra Viktora Orbána a dokonca sa ani netají tým, že do Budapešti si pravidelne chodí po „politické noty“. Odmieťa si uvedomiť, že týmto postojom našťastie iba nahráva svojej vlastnej slovenskej konkurencii – strane Most – Híd Bélu Bugára, ktorý je naopak u Orbána v nemilosti. Takže z výroku premiéra Maďarska majú radosť zrejme v oboch na Slovensku registrovaných etnických politických stranách.

Maďarská zahraničná politika dlhodobo nemá problém so zasahovaním do vnútorných záležitostí okolitých suverénnych štátov Európy a Európskej únie. Či už ide o verbovanie voľičov pre Fidesz aj za hranicami alebo o pravidelné stretávanie sa „zástupcov Karpatskej kotliny“, najnovšie opäť poukazovaním na nerešpektovanie územnej celistvosti Slovenska v podobe vyhlásení o autonómii jeho južných území. Obísť nemožno ani Orbánovo udeľovanie štátneho občianstva cudzím

štátnym príslušníkom za súčasnej ignorancie dotknutých národných legislatív.

■ VÝZVA VLÁDE

„SNS v tejto súvislosti opäť vyzýva vládu Slovenskej republiky, aby jasným určením mantinelov vo vzťahu k Budapešti zamedzila akýmkoľvek snahám maďarských politikov o destabilizáciu pomerov v našej krajine a rozbíjaniu jej zvrchovaného územia presadzovaním rozličných foriem autonómnej etnickej správy,“ píše sa v najnovšom vyhlásení Slovenskej národnej strany, podpísanom Jaroslavom Paškom, podpredsedom strany. Naša diplomacia, ako vždy, vyzýva na zdržanlivosť.

Borisovi Nemcovi, lídrovi ruskej opozície, sa idylická prechádzka s ukrajinskou modelkou v blízkosti Kremľa stala osudnou. Tento najväčší kritik Vladimíra Putina, ako sa zhodujú komentári, ho však nijako podstatne neohrozoval. Naopak, Rusi ho nenávideli, lebo si ho spájajú s krachom ruskej ekonomiky na konci deväťdesiatych rokov minulého storočia, zatiaľ čo Vladimíra Putina si spájajú s novou érou a stojí za ním osemdesiat percent populácie.

Zabili mladého boha

Peter JÁNOŠIK

Šéfredaktor opozičného deníka Novaja Gazeta Vitalij Jaroševskij povedal, že aj keď takzvanej moslimskej verzii neverí, ani chystaná správa Borisa Nemcova o Ukrajine nebola dôvodom vraždy. Pretože pre Kremľ nebola extrémne nebezpečná. Zuar Dadajev a ďalší obvinení Čečenci Anzor Gubašev sú údajne hlboko veriaci moslimovia a ako vyhlásil čečenský prezident Ramzan Kadyrov, šokovali ich karikatúry proroka Mohameda vo francúzskom satirickom magazíne Charlie Hebdo. Ruski vyšetrovatelia pritom už prv hovorili o možnosti, že Nemcova mohli zastreliť islamisti práve pre jeho obhajobu časopisu. Vladimir Putin v prejave na ministerstve vnútra naznačil, že Nemcovova vražda nemá spojitost s jeho osobným životom alebo s podnikaním. Ruská televízia uviedla program pod názvom Sedem zvláštností smrti Borisa Nemcova. Má pravdu, že nad daktorými okolnosťami vraždy sa treba zamyslieť. Vrah alebo vrahovia museli byť rýchlostrelci. Šesť rán za štyri sekundy s pištoľou Makarov sa azda ani nedá zvládnuť. Ruská opozícia je v silnej defenzíve a popularita ruského prezidenta Vladimíra Putina dosahuje výšky, o ktorých politici na Západe môžu iba snívať.

Do galérie tragicky zosnulých odporcov Kremľa vstúpilo nové

meno. Ďalšie meno, fotografie, násilne ukončený osud. Vedie viac či menej k divokým mediálnym špekuláciám o páchateloch (-ovi), motívoch, dôvodoch, zmysle toho všetkého. Komentári špekulujú, že vraj Vladimir Putin asi nebude priamym pôvodcom atentátu, pretože nápadná vražda v blízkosti centra moci, cárskeho a prezidentského paláca sa mu údajne politicky nehodí. No, znie to na prvé počutie európskemu uchu vierohodne. Smrť B. Nemcova nie je len tak nejakou ďalšou politickou vraždou. Tento muž totiž nebol „obyčajným“ disidentom. Mal osobitné postavenie, mimoriadnu pozíciu v ruskom svete. Práve on sa kedysi zapísal ako pôvodný korunný princ Kremľa, voľba „demokratického cára“ Borisa Jelcina však smerovala k Vladimírovi Putinovi. Denník Moskovskij Komsomolec uverejnil snímky údajne zhotovené v čase vraždy opozičného politika Borisa Nemcova. Hlavného podozrivého zachytili bezpečnostné kamery v aute. Rovnaké auto sa pritom nachádzalo v októbri 2014 – teda dlho pred útokom na Charlie Hebdo – blízko domu Nemcova. Denník neuviedol, odkiaľ snímky získal. Podľa ruských vyšetrovateľov bola vražda pravdepodobne osobnou pomstou dvoch Čečencov, nie zločinom na objednávku.

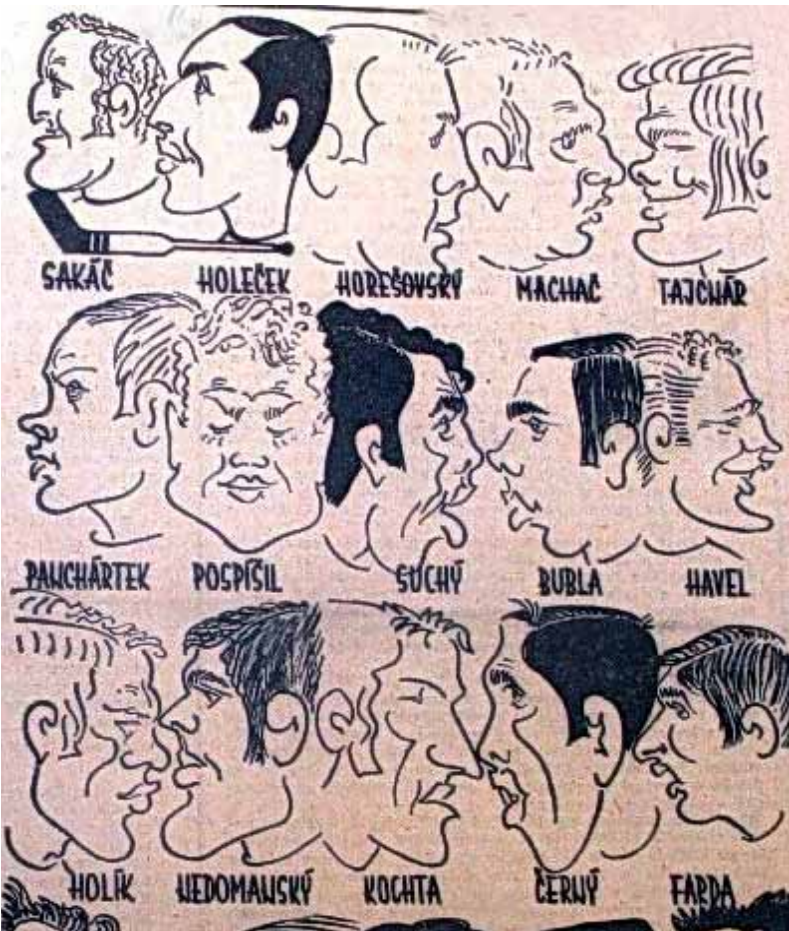

Virtuózný kresliar Jozef HRUŠOVSKÝ vystavuje karikatúry vo Varšave

Krzywe Kolo zaplnili športové legendy

Ludmila MILLEROVÁ – Foto: Leszek FIDUSIEWICZ

V Slovenskom inštitúte vo Varšave, ktorý sídli azda v najexponovanejšej časti varšavského Starého mesta na Krzywom Kole hneď vedľa hradieb a povestného Barbakánu, sa koncom januára tohto roku uskutočnila vernisáž kresieb významného slovenského portrétového karikatúristu Jozefa HRUŠOVSKÉHO s názvom Slávni športovci.

Počas svojej takmer polstoročnej aktívnej kresliarskej produkcie publikoval Jozef Hrušovský (1932) karikatúry vyše troch tisíc významných športovcov nielen zo Slovenska či bývalej česko-slovenskej federácie, ale aj úspešných reprezentantov niekoľkých desiatok štátov celého sveta. Po jeho pohotových a výstižných kresbách s obľubou siahali športové redakcie nielen v Česko-Slovensku, ale aj zahraničné médiá. Po úraze v roku 2004, keď si zlomil pravú ruku, sa svojej kresliarskej bravúry a záľuby musel vzdať.

Kolekcia športových karikatúr Jozefa Hrušovského vo Varšave predstavuje dvadsiatich poľských olympijských víťazov, majstrov sveta či európskych a svetových rekordérov. Popri iných sú v nej také legendy ako Irena Szewinska, Ryszard Szurkowski, Jacek Wszola... Výstavu organizátori doplnili o portrétny kresby viacerých slovenských olympijských medailistov – Michala Martikána, Ondreja Nepelu, Vladimíra Dzurilla a iných. Na výstave sú aj také majstrove kresliarske opusy ako tri skupinové karikatúry, zobrazujúce významné úspechy najpopulárnejších česko-slovenských kolektívnych športov, majstrov sveta v hokeji z Katovic (1976), majstrov Európy vo futbale

Poľské športové legendy čakajú na autogram od slovenskej karikatúristickej legendy.

z Belehradu (1976) a futbalových olympijských víťazov z Moskvy (1980).

Podujatie sa stretlo s mimoriadnym záujmom poľskej verejnosti a médií. Pozvanie riaditeľa Slovenského inštitútu vo Varšave Milana Novotného naň prijali aj zástupcovia Poľského olympijského výboru, niekoľkých športových zväzov a viacerí bývalí poľskí olympionici. Športové osobnosti si z vernisáže odniesli aj reprodukcie dobových karikatúr s aktuálnym venovaním ich autora Jozefa Hrušovského, ktorý sa na otvorení výstavy vo Varšave osobne zúčastnil.

Výstavu karikatúr olympionikov oboch našich susedných krajín si poľskí záujemcovia i zahraniční návštevníci centra Varšavy môžu prezrieť do polovice marca tohto roku. Záujem o jej ďalšiu prezentáciu v Poľsku prejavil aj riaditeľ Múzea športu a turistiky sídliačeho v Olympijskom centre vo Varšave.

Kto je Jozef HRUŠOVSKÝ

Málokto už vie, že tento známy športový karikatúrista, rodák z Horných Lovčíc, absolvent Baťovej školy práce v Batovanoch-Partizánskom (1947 – 1951) začal po maturite pracovať pri výskume a vývoji chemických technológií, čo bola jeho profesia až do odchodu na dôchodok v roku 1992. Bol prvotný hádzanársky brankár, najskôr Gotwaldova a potom Slovana Bratislava. V šesťdesiatych rokoch ho zaujalo kreslenie a karikatúry a začal sa vzdelávať v tejto problematike. Postupne sa vypracoval na významného slovenského karikatúristu, najmä v športovej oblasti. Nielen v domácej a zahraničnej športovej tlači, ale aj rôznych časopisoch a knihách neopakovateľne, verne s najcharakteristickejšími črtami osobností stvárnil popredných športovcov, ale aj významné osobnosti.

Osvedčené by sa nemalo odkladať

Peter Valo, Alena Horváthová-Čisáriková, Nezostalo po nich ticho 3., Forza Music 2015

Kniha dvanástich spomienkových medailónov z úspešnej memoárovej série Nezostalo po nich ticho. Od začiatku (2009) v tomto čitateľsky osvedčenom edičnom projekte autorsky „vytřča“ kmeňový spolupracovník nášho matičného týždenníka Peter Valo. Tentoraz sa do „prinášania neznámeho o známych osobnostiach“ pustili v autorskom tandeme s dlhoročnou redaktorkou rozhlasu a Slovenky Alenou Horváthovou-Čisárikovou, keďže Roman Slušný ako tretí z podielnikov na projekte na treťom pokračovaní neparticipuje.

Prostredníctvom výpovedí členov rodiny, priateľov a kolegov sa autori vracajú k životným osudom a ku kariére speváčok Evy Kostolányovej, ktorej oslávny štart prerušila zákrná choroba, a Táni Hubinskej, hercov Ctibora Filčíka, Júliusa Satinského, Ivana Rajniaka, večného rebelu a zabávača Slava Záhradníka, skvelého komika a bývalého riaditeľa Novej scény Viliama Polónyiho či svojráznej herečky „radošincov“ Kataríny Kolníkovej. Neobišli ani najslávnejšieho slovenského režiséra a priekopníka nových obrazových technológií Jána Roháča, akademického maliara a skvelého pedagóga Albína Brunovského, kňaza a neúnavného šíriteľa kresťanskej myšlienky Antona Hlinku či predčasne zosnulú hokejovú legendu Pavla Demitru. Súčasťou knihy je fotografický materiál zo súkromného archívu osobností, ale aj z ich verejného účinkovania. Keďže štyria z protagonistov a predstavovaných osobností účinkovali v divadle Nová scéna, pohodovú knihu črt uviadli vynachádzavo práve v tomto bratislavskom divadle v sobotu 21. februára herci Ida Rapaičová a Karol Čálik pred predstavením Najstaršie remeslo.

(se)

HUMORESKA

Donedávna sme si v našej krčme Drevák ani neuvedomovali, akú silu má mediálna propaganda. To, že za všetko môže Rusko a najmä Putin, sme však postupne brali ako samozrejmosť. Mediálna masáž je skrátka všadeprítomná. Napríklad krčmároví došlo pivo a nové nie a nie doviezť. Zhodli sme sa, že v tom má prsty Putin, respektíve proruskí janičiari, ktorí sa infiltrovali do firmy Pivný hrob, ktorá našu krčmu zásobuje. Ako odplatu za protiruské sankcie EÚ rozhodli sa trápiť nás smädom. Keď sa však sila propagandy prejavila na našej krčmovej mačke, spozorneli sme. Micka

náhle odmietala spať na krčmárovej červenej vetrovke a začala nervózne mňaukať. Bud' sa hárala, alebo sa dožadovala vetrovky s pruhmi a hviezdami, prípadne so znakom NATO. Súčasné médiá

jená propaganda má účinok aj na mňa. Reku, mám vlastný rozum a aj voľajaké tie životné skúsenosti. Ale nedávno som zaznamenal akési čudné vplyvy. Chystalo sa referendum o rodine a ja som

bohu, je to vdovec, a tak by sme to mohli nazvať veľké RPR. Táto pekná skratka znamená registrované partnerstvo rybárov a ja pevne verím, že keby sme to patrične zdôvodnené nahodili slečne

sky názor. Občania prídu do vkusnej kancelárie, tam im zapoja na hlavu elektródy a oni vyjdú s tým správnym názorom. Budú multi-kultúrni, pravdoláskoví, Rómom, za slobodna Cigánom, budú pri stretnutí odovzdávať obsah peňaženky, manželstvo dvoch žien a žirafy budú oslavovať spolu so svojimi arabskými susedmi a večer pred spaním nezabudnú skontrolovať, či nemajú pod posteľou Putina. A čo bude robiť takzvaná mienkotvorná tlač, keďže už nebude musieť tlačiť ľuďom do hlavy oficiálne kalendáry? Môže sa venovať dôležitejším správam, ako napríklad faktu, že prasa našej silikónovej celebrity Plačkovej dostalo meno Iveta. Marek Danko

Už tu chýba iba úrad na tvorbu názorov

jednoducho propagande prajú. Keď voľakedy vpadli Turci na Poniky, v Paríži sa o tom dozvedeli o dva mesiace, ak vôbec. Dnes vystriehajú Alahovi pajtáši parížsku redakciu Charlie Hebdo a v Ponikách sa to bača Jano dozvie skôr, ako tamojší patológ vypíše úmrtné listy. Ja osobne som sa dlho zdráhal pripustiť si, že informačný vek a s tým spo-

pod záplavou novinových aj internetových článkov začal vážne rozmýšľať nad tým, že som zrejme nenormálny jedinec. Po dvoch týždňoch mediálnej masáže som sa pristihol pri tom, že ako ženatý a detný heterosexuál by som mal so sebou niečo robiť. Napríklad rozvíjať sa a požiadať o partnerstvo kamaráta Fera, s ktorým som bol dvakrát na rybách. Chvala-

Schlessingerovej, aj by nám to prijala. Aspoň by mali o jednu aktivitu viac. Z mojich nepraktických intelektuálnych fantázií ma prebrala správa o parížskych vedcoch, ktorí dokázali, zatiaľ iba myšiam, vstépiť umelé spomienky. Technický pokrok je rýchlejší ako inflácia, a preto verím, že do jednej päťročnice vznikne v Európskej únii Úrad pre európ-

ČRTA

Záhorák, ktorý zostal svojej Skalici verný až do smrti. Začínal publikovať v Smrekovom Eláne a pracovať v našich novinách, len mali o slovo kratší názov, ale vydávala ich ako dnes Matica slovenská. Pavel Bunčák (1915 – 2000) študoval na skalickom gymnáziu, maturoval v Bratislave a kombináciu slovenčina – filozofia vyštudoval na UK v Bratislave.

Bunčákova storočnica

S čerstvým diplomom si sadol za redakčný stôl Národných novín, ale už o dva roky neplatila výnimka pre absolventov univerzít, bola vojna a mladý básnik a redaktor musel narukovať. Po vojne viedol kultúrnu rubriku Pravdy a redigoval knihy v ich vydavateľstve. Išiel ta rád. Ako väčšina slovenskej inteligencie tých čias patril k ľavicovo mysliacim ľuďom, keď však zistil, ako sa politika strmhlav nakláňa ku kremeľskej predstave o komunizme a začína sa teror, odplával do príjemnejších vôd – do Kultúrneho života a potom do Vydavateľstva slovenských spisovateľov. Bola tu vtedy múdra dvojica: Matuška a Bunčák, vďaka nim ešte aj začiatkom päťdesiatych rokov tu vychádzali dobré knihy. Čoskoro však aj napriek ich posúdeniu dielo zmielti zo stola alebo knihu zošrotovať, spomeňme originálnu osobnosť slovenskej prózy Jozefa Hnitku. Napriek tomu, že Hnitkov rukopis odporúčali, od roku 1949 až do osemdesiatych rokov mu nevyšla ani jedna próza! To bolo pre Pavla Bunčáka neznesiteľné: zutekal za vysokoškolskú katedru. Takmer tridsať rokov potom učil budúcich profesorov, knižných editorov a literárnych vedcov, medzi ktorými bolo vždy aj veľa talentov slovenskej literatúry.

Pavel Bunčák má však v našej kultúre významné postavenie najmä ako básnik, ako jeden zo zakladateľov slovenského nadrealizmu a ako výborný prekladateľ francúzskej, ruskej a poľskej poézie. Práve vďaka Bunčákovi sme sa včas a intímne zoznámili s Apollinairom, Baudelaierom aj Eluardom. Knižne debutoval ako tridsaťpäťročný zbierkou Neusínaj, zažni slnko (1941) a po vojne skvelými zbierkami S tebou sám a Zomierať zakázané – dovedna vydal tucet zbierok. Zaujímavé sú jeho memoárové prózy Hriešna mladosť – v pozadí je život Slovenska a jednej generácie medzi dvoma vojnami a krátko po nej.

Spolok slovenských spisovateľov si storočnicu majstra Bunčáka pripomenie v týchto dňoch rokovaním svojho predstavenstva v jeho rodnom meste, návštevou pamätných miest a stretnutím s osobnosťami Bunčákovej Skalice.

(jč)

Pavel BUNČÁK.

Gigantické dielo talianskeho Bratislavčana Graziosa Eneu Lanfranconiho

Prvý spútal mohutný dunajský veľtok

Ján ČOMAJ – Ilustrácia: archív redakcie

Na Slovensku oddávna pôsobili talianski stavitelia – autori mnohých našich historických pamiatok – zámkov, chrámov, kaštieľov – veď aj toto naše slovo pochádza z talianskeho castello – hrad. Keďže najviac majstrov z Apenín u nás pôsobilo už v čase, keď sa panstvo sťahovalo do pohodlnejších kaštieľov, zostala talianska stopa práve v ich pomenovaní. Medzi novodobých talianskych staviteľov, ktorí k nám prišli až v 19. storočí, patrí aj génius Grazioso Enea LANFRANCONI, ktorý len čo dokončil technické štúdiá v Miláne vybral sa do sveta. Našťastie práve k nám.

Narodil sa v roku 1850 pred sto šesťdesiatimi piatimi rokmi v meste Pelio, umrel mladý, ani nie štyridsaťpäťročný – 9. marca 1895 vo svojej vilke nad Dunajom, je to práve stodvadsať rokov.

NEUVERITELNÝ VÝKON

Do Bratislavy došiel s otcom a mladším bratom ako dvadsaťročný mladík, plný nápadov a s bunkami vynálezcu. Tu zdokonalil a dal si patentovať vo vtedy najvyspelejších európskych štátoch a v USA svoj najznámejší vynález – automatickú vykladaciu rampu, ktorá prvý raz výrazne pomohla odstrániť stáročnú námahu prístavných robotníkov pri nakladaní a vykladaní tovarov. Bol nadšeným archeológom – napríklad vášnivo hľadal hrob uhorského kráľa Arpáda, pričom sa snažil dokázať, že je pochovaný na Tureckom vršku pri historickom mestečku Deutsch Altenburg. Ozajstnou vášňou mu však bol Dunaj. Jeho výskumu, meraniu a mapovaniu od Viedne po Rumunsko, regulácii od Devína po Komárno – v podstate v dnešnej podobe! – venoval dvadsaťpäť rokov svojho neuveriteľne aktívneho života.

BOD ZLOMU

Cieľom Lanfranconiho života sa stala úprava Dunaja – komplexne, na dlhom úseku a čo najrýchlejšie. Inšpiroval ho k tomu rozvoj parných strojov a ich uplatnenie pri pohone lodí. Na Dunaji sa práve vtedy objavili prv

parolode. Technicky mysliacemu mladému mužovi bolo jasné, že pominuli časy, keď sa nákladné člny splavovali dolu Dunajom silou riečného toku a proti prúdu ich ťahali voly alebo kone, vymieňajúce sa kdesi od Izmailu po Prešporok, Viedeň, Passau či ešte vyššie.

Peniaze mu nechýbali. Otec ako staviteľ bol solídne zabezpečený, ale aj syn už mal slušný majetok, najmä za patent automatickej vykladacej rampy, ktorá sa vtedy využívala už v desiatich krajinách. Vedel, že nejstávajú presné mapy Dunaja, potrebné na reguláciu a splavenie najmenej na dvoch tisícoch kilometroch z celkovej dĺžky 2 860 kilometrov. Tak z vlastných peňazí uhradil skupiny zememeračov, ktorí presne zamerali Donau, Dunaj, Dunu, Dunav, Dunareu od Bratislavy po dnešné Macedónsko a zhruba zakreslili aj jeho povodie, ktoré má rozmery osemdesiat miliónov hektárov. Nepredstaviteľné dielo.

ZMENA TOKU

Bola to šťastná chvíľa – nemeckí, rakúski, uhorskí, balkánski a ostatní obchodníci zaľúčali, že nákladná paroplavba bude obrovský obchod, a stali sa spolufinancovateľmi obrovského Lanfranconiho projektu úpravy dunajského toku pre pohodlnú a bezpečnú plavbu veľkých nákladných riečnych lodí. Najväčšie úsilie zameralo na Bratislavu, kde mal Dunaj množstvo nesplavných ramien

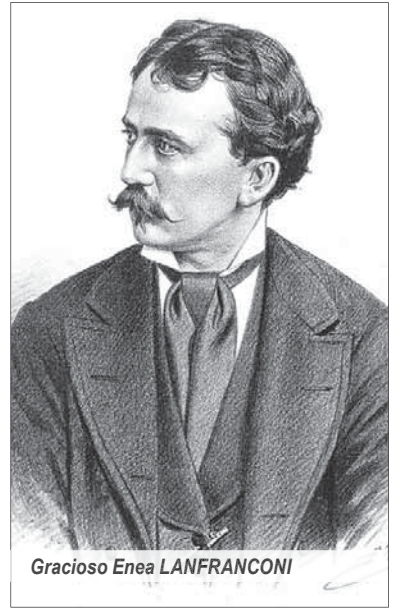
a zanesený hlavný tok. Vedel, že úpravy sa nedajú robiť na jednom, hoci exponovanom a pre rozvoj mesta potrebnom úseku – pustil sa do rozsiahleho diela v dĺžke osemdesiatich kilometrov – teda od Bratislavy po Komárno, kde bolo nielen veľa ramien, ale aj pomalý tok a hrubé nánosy štrku z Álp – sústavná hrozba, že lode s väčším ponorom a ťažké vlečné člny v ňom uviaznu.

Bola to gigantická práca, dnes priam neuveriteľná. Veď nejstovala nijaká mechanizácia, iba čakan, lopata, fúrik a kónsky povoz!

TRAGICKÝ KONIEC

Lanfranconiho zástupy robotníkov premiestnili desiatky miliónov kubíkov zeminy a do nových spevnených brehov uložili tri a pol milióna kubíkov kameňa z lomov pri Devíne, za Karlovou Vsou a na maďarskej strane. Len si predstavme, že tam, kde stojí historická budova SND a Reduta – palác Slovenskej filharmónie, bolo jedno z dunajských ramien, Rybárska brána bola na brehu, Dunajská ulica bola nábrežím... Stihol ešte postaviť palác pri Dunaji – dnes tam sídli Ministerstvo životného prostredia SR, vilku s veľkou záhradou pri Karlovej Vsi – dnes Botanická záhrada SAV, a za neznámych okolností (za všetkým hľadaj ženu!) štyridsaťpäťročný spáchal samovraždu...

Je prvou z trojice veľkých osobností, ktoré na našom území zasiahli do osudov Dunaja. Lanfranconi. Pro-

Gracioso Enea LANFRANCONI

fesor Danišovič, autor myšlienky a projektant veľkého vodného diela na Dunaji. Inžinier Július Binder, realizátor vodohospodárskych stavieb v Čunove a Gabčíkove.

SRATENÉ „N“

Keď v rokoch prvej ČSR otvorili nový moderný vysokoškolský internát pri Dunaji, pomenovali ho po geniálnom Talianovi. Nevedno ako sa z jeho mena vytratilo jedno „n“ – objekt pomenovali Internát Lafranconi. Takto chybne sa nazval aj diaľničný most ponad Dunaj v predĺžení Mlynskej doliny – Most Lafranconiho. Nikto si nevie predstaviť, že by sa Karlov most v Prahe volal „Kalov“, bez jedného písmena. A Lanfranconimu sme to vyviedli! Nájde niekto konečne odvahu to zmeniť? Patrílo by sa to, už z úcty k človeku.

Myslím si, že by sa malo urobiť ešte čosi. Nad našou pýchou – vodným dielom v Gabčíkove a Čunove – by malo stáť súsošie troch veľkých dunajských osobností. Mali by tam stáť vedľa seba Lanfranconi, Danišovič a raz istotne aj Binder. Zaslúžia si to.

Turčiansky Slovák Andrej HADÍK bol poľným maršalom monarchie

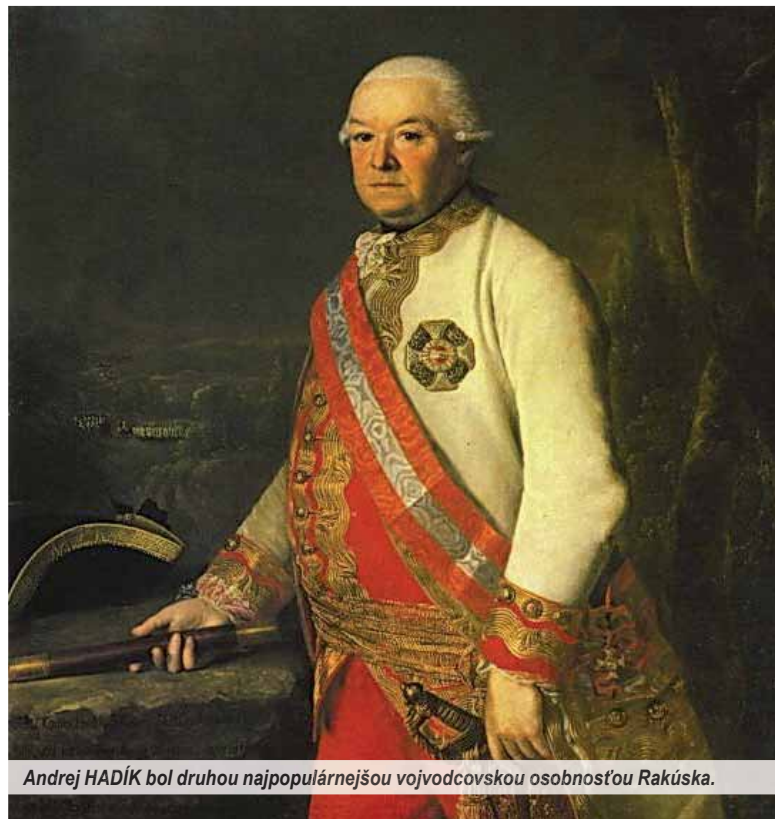
Vymenil jezuitský breviár za šablú

Hoci nás Maďari nemali za národ, veľa Slovákov v monarchii vyniklo a stalo sa pojmami aj v celoeurópskom meradle. Či to boli bratia Hellovci – Jozef, konštruktér vtedy najdokonalejších čerpacích strojov na svete, Maximilián, astronóm, člen vedeckých akadémií v Paríži, Bologni, Kodani, Londýne..., Samuel Mikovíni a Matej Bel, posledný uhorský polyhistori, Adam František Kollár, poradca Márie Terézie... Medzi takéto osobnosti, ibaže vo vojenstve, patril Andrej Hadík zo Žitného ostrova, po celý život hrdo sa hlásiaci k slovenskému rodu.

Andrej Hadík pochádzal zo starého turčianskeho zemianskeho kmeňa, ktorého jedna vetva išla na Dolniaky za úrodnejšou zemou, takže Andrej sa už narodil na Žitnom ostrove. Keď Andrejových rodičov Michala a Františku upozornili učiteľia, že ich syn by nemal zostať na gazdovstve, ale ísť do škôl, patrilo sa dať ho za kňaza, ako bývalo zvykom. Tak Andrej vychodil jezuitské lýceum, ale pred vstupom do jezuitského rádu a do seminára sa rozhodol pre vojenskú kariéru. To bolo v roku 1730.

HUSÁR PRINCA EUGENA

V uhorskom husárskom pluku vynikal od prvých týždňov výcviku, po roku už mal hodnosť praporčíka a o dva roky, keď si veľký rakúsky vojvodca a národný hrdina princ Eugen vybral najlepších vojakov do svojich gárd, neunikol jeho pozornosti ani Andrej. Pod princovým velením bojoval na Rýne a v roku 1736 už bol v hodnosti kapitána jazdy veliteľom prieskumného oddielu – práve v tejto činnosti totiž vynikal obozretnosťou, presnosťou informácií a dôvtipom, ako sa dostať z nebezpečných výpadov späť k jednotke. V roku 1740 získal hodnosť majora – a to mal len dvadsaťdeväť rokov, o štyri roky plukovníka – za bojové zásluhy jeho jazdy pri meste Worms. V roku 1747 sa stal generálom.

Andrej HADÍK bol druhou najpopulárnejšou vojvodcovskou osobnosťou Rakúska.

ÚTOK NA BERLÍN

Tak prišiel september 1757. Rakúska armáda v sedemročnej vojne zaútočila na hlavné mesto Pruska (Nemecko nebolo ešte zjed-

notené) – na Berlín. V útočiacej armáde mali rakúske vojská len šesť diel a iba päťtisíc mužov. Medzi nimi však bolo aj tisícsto Hadíkových husárov, ponajviac mládencov

z maďarských púst a šuhajov zo Slovenska a z Chorvátska. Husári nielen prinútili Prusov kapitulovať, ale Hadík sľúbil Berlín, že ho nevypáli, ak mesto vyplatí dvestodesaťtisíc zlatých (na tie časy obrovská suma) cisárskej pokladnici a dvadsaťpäťtisíc zlatých vojakom. Rozdal ich svojej armáde do posledného groša, ba dal im ešte viac, lebo pri návrate sa dohodol s mestskou radou Frankfurtu, že mesto ušetrí – za výpalné tridsaťtisíc toliarov. Čo však najviac svedčí o kvalitách generála Hadíka – celkové straty v jeho jednotkách boli: desať mŕtvych, dvadsaťosem zranených a štyri zabití kone...

POCTY OD VRCHNOSTI

Hadík sa stal druhou najpopulárnejšou vojvodcovskou osobnosťou v Rakúsku po princovi Eugenovi a v roku 1758 ho Mária Terézia za berlínsky „husársky kúsok“ (odvtedy sa používa toto slovné spojenie) vyznamenala Veľkokrížom. Keď o rok Rakúšaniam utrpeli porážku od Prusov, panovníčka vymenovala do čela armády generála Hadíka – 15. októbra toho istého roku sa jej Hadík za poctu odmenil totálnou porážkou vojsk Henricha Pruského.

V rokoch mieru, ktoré nasledovali, bol Hadík veliteľom Budína (dnes časť Budapešti), veliteľom Sedmohradska, županom v Báci; od panovníčky dostal panstvá Futak a Čerevič v Srbsku a grófsky prídomok generál Andreas Hadík von Futak. Musela ho mať rada, lebo už o rok sa stal gubernátorom v Haliči a Vladimírsku, prezidentom cisárskej vojnovnej rady a panovníčka ho povýšila na maršala.

Maršal Andrej Hadík mal dvoch synov generálov, ktorí sa vyznamenali v protitureckých bojoch. Zomrel 12. marca 1790 – pred dvesto dvadsiatimi piatimi rokmi.

(jč)

Nie každý krajan v cudzine je vystahovalec

Jozef SCHWARZ – Foto: archív SNN

Fenomén Slovákov v zahraničí je „vynález“ 19. storočia. Súvisí so zrušením poddanstva, s priemyselnou revolúciou a konkrétnym, vnútorným vývojom rakúskej monarchie. Exulantstvo Slovákov sa začalo „pracovními cestami“ šikovných, podnikavých jednotlivcov s relatívne vysokou pridanou hodnotou (olejár, drotárov), ktorí sa po dlhších či kratších pobytoch vracali naspäť domov. Koncom 19. storočia sa začína vlna slovenského vystahovalectva do západnej Európy a najmä do zámoria, predovšetkým do Severnej Ameriky. Slováci odchádzali do cudziny s úmyslom zarobiť a vrátiť sa. Domáci ostatný uhorský trh práce, okorenený maďarizáciou, vytvára veľký tlak nielen na počty vystahovalcov, ale aj na dĺžku ich pobytu; postupne sa sťahujú natrvalo.

Spievajúce Slovenky z maďarského Piliša.

V tom čase to bolo slovenské vystahovalectvo v rámci uhorského vystahovalectva – vystahovalectva z Uhorska bez politického podtónu. Skôr naopak, slovenské povedomie amerických Slovákov, sformované v relatívne demokratických podmienkach zámoria, umožnilo medzi vystahovalcami vytvoriť slovenskú spoločensko-politickú a ekonomickú elitu. Elitu, ktorá mala zásadný vplyv na vznik národného štátu Slovákov v roku 1918.

Ekonomický motív vystahovalectva pretrváva aj za prvej Česko-Slovenskej republiky (pôvodne Česko-Slovensko). Po druhej svetovej vojne, po februári 1948 a po auguste 1968 sa do popredia dostáva emigrácia z politických dôvodov. Od roku 1990 sú to opäť ekonomické dôvody. Aj pokiaľ ide o Slovákov, ktorí zostali po vojne a od roku 1992 v Česku, či sa tam odsťahovali a často prijali aj občianstvo susedného štátu.

Nie všetci zahraniční Slováci sú vystahovalci pričinením ekonomickej či politickej emigrácie, dnes aj súčasnej migrácie za prácou. Sú Slováci, ktorí sa stali Slováckmi v zahraničí bez vlastného pričinenia. Nepohli sa z rodiska, neopustili domovy, svoje role, ale v ich prípade sa „prestáhovávajú“, či „vystáhovávajú“ vlasť. Od roku 1918 sa tak stali Slováckmi v zahraničí uhorskí Slováci, ktorí sa ocitli v Maďarsku, Rumunsku a v krajinách budúcej Juhoslávie, dnes v Srbsku a Chorvátsku. Ešte v roku 1920 sa stali Slováckmi v zahraničí obyvatelia severného Spiša a Oravy, ktorých dediny sa zo dňa na deň stali súčasťou Poľska. Prítom severná hranica Uhorska a aj Slovenska bola jasná a pevná takmer tisíc rokov. Na necelých, ale krvavých sedem rokov sa stalo Slováckmi v zahraničí, v Maďarsku, aj slovenské obyvateľstvo južného a východného Slovenska po okupácii horthyovským Maďarskom. Od roku 1945 zvýšili počty zahraničných Slovákov aj Slováci z Podkarpatskej Rusi, dnes Slováci v Ukrajine. Nikto z nich sa nevystáhoval do cudzej krajiny, ale menili sa hranice štátov. Ich domovina už zrazu nebola ich domovina.

V tejto chvíli zámerne obchádzame fakt, že ani Uhorsko, najmä v posledných sto rokov svojej existencie, sa netvári ako „slovenská domovina“, ako skutočná vlasť. Okrem toho štátna politika tri-

nonského Maďarska a do značnej miery aj Poľska prirodzenú asimiláciu urýchlila často nedostojnými spôsobmi a metódami. Stráca sa školstvo, stráca sa povedomie a vykoreňuje sa slovenská identita. Slovenskosť najmä v Maďarsku nie je otázka osobnej voľby, slovenskosť sa niekedy považuje za nepriateľský postoj namierený proti štátu.

Prečo tieto tvrdé slová? Nuž najmä preto, lebo v praktickej realizácii podpory udržania slovenskej identity zahraničných Slovákov sa uvedená dvojkoľajnosť pôvodu zahraničných Slovákov nerešpektuje. Tento fakt prináša obmedzenia účinnosti samotných postupov, napomáhajúcich identitu či už v radoch Slovákov druhého typu alebo v prístupe materskej krajiny.

■ POSTOJ MATERSKEJ KRAJINY

Pozrime sa na problematiku zo slovenského uhľa pohľadu. Materská krajina – Slovenská republika – vo svojich základných dokumentoch nazerá na zahraničných Slovákov nasledovne: „Konceptia štátnej politiky starostlivosti o Slovákov žijúcich v zahraničí do roku 2015 bola spracovaná v zmysle Ústavy SR, v ktorom sa Slovenská republika zaväzuje „podporovať národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí, podporovať ich inštitúcie zriadené na dosiahnutie tohto účelu a vzťahy s materskou krajinou“, v súlade s Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky 2006, kde sa uvádza, že „podpora krajanov bude jednou z priorit zahraničnej politiky SR“. Vláda SR bude vytvárať podmienky na podporu krajanov komunít s cieľom zachovať jazykovú, kultúrnu a náboženskú identitu Slovákov žijúcich v zahraničí...“ Nijaká zmienka o tom, prečo naše komunity „žijú v zahraničí“. Jednotný meter v tomto prípade neznamená rovnoprávnosť prístupu – nemyslíme si, že Slováci, čo žijú v Írsku alebo v Maďarsku, vyžadujú a potrebujú rovnaký postup našich orgánov. Skôr sa tak podporuje aj nežamerná asimilácia.

Štátna koncepcia nezabúda na „susedných“ Slovákov, ale... Za nedobré, až chybné východiská pre prácu s našimi pôvodnými menšinami považujeme viaceré tvrdenia. Konkrétne výhrady: „Prevažne ide o menšiny dlhodobé žijúce na území krajiny...“ Vo všetkých následných

krajinách Uhorska alebo v dnešných štátoch, ktoré prevzali bývalé uhorské územia, existujú len dlhodobé žijúce slovenské menšiny. Výraz prevažne nie je na mieste. Ďalej: „Ojedinele majú vlastnú štruktúru samosprávy a viac či menej rozvinutý systém slovenského národnostného školstva.“ Bolo by vhodné definovať, čo je viac či menej rozvinutý systém slovenského národnostného školstva. Za kritérium rozvinutosti školstva treba považovať taký systém národnostného školstva, ktorý je v slovenčine a vychováva k slovenskosti. Ale v prípade Maďarska, kde neexistuje ani jedna slovenská škola (akéhokoľvek stupňa a typu), je uvedené tvrdenie, slušne povedané vágne a eufemizmus, inak povedané nie je to pravda. A bez slovenského školstva „slovenská budúcnosť“ slovenskej menšiny neexistuje!

Podobne nejasné je tvrdenie: „Na dosiahnutie cieľov v krajinách s istým systémom fungujúceho slovenského národnostného školstva (Srbsko, Rumunsko, Ukrajina, Poľsko, Maďarsko) je potrebné...“ Čo to je: istý systém fungujúceho slovenského národnostného školstva?! Povedzme v Maďarsku nie je ani náznak slovenského národnostného školstva a o systéme ani nehovoriac.

Posledná veta oficiálneho dokumentu o slovenských menšinách v „okolitých“ štátoch znie: „V súvislosti s aktuálnymi procesmi v slovenských komunitách v krajinách strednej a juhovýchodnej Európy (asimilácia a migrácia za prácou) môžeme v budúcnosti očakávať postupné znižovanie počtu osôb hlásiacich sa k slovenskej národnosti.“ Záver je to viac ako pravdepodobný, ale nemôžeme zostať pri konštatovaní. Práve zmiernenie, nedajbože zastavenie postupného znižovania počtu osôb hlásiacich sa k slovenskej menšine je našou povinnosťou! A je to o to dôležitejšie, ba priam historicky nevyhnutné v prípade „osôb hlásiacich sa k slovenskej národnosti“, ktoré nemali to šťastie, aby sa ich dom nachádzal na tej správnej zemepisnej šírke či dĺžke. Osoby hlásiace sa k slovenskej národnosti zo severného Uhorska, ktoré žijú dnes v Slovenskej republike, by nemali na nich zabúdať. A nemali by ich pri svojej pomoci, jej množstve a kvalite klásť na roveň osobám, ktoré aktívne a relatívne dobrovoľne

opúšťali Slovensko a často majú iné organizačné a materiálne možnosti na zabezpečenie a prejavenie svojej slovenskej identity.

Za správne východisko ďalšej práce so slovenskými komunitami v strednej a juhovýchodnej Európe považujeme tieto koncepčné myšlienky: „Je potrebné zdôrazniť, že zachovanie a rozvoj týchto národnostných menšín je v prvom rade úlohou krajin, v ktorých Slováci žijú a ktorých sú občanmi.“

Zvýšenie účinnosti našej práce predpokladá uskutočnenie auditu miery slovenskosti (zachovanie a rozvoj slovenskej menšiny) vo väzbe na politiku štátov voči svojim menšinám a najmä voči slovenskej menšine. A to konkrétne v týchto štátoch: Chorvátsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Ukrajina. Na základe auditu (analýzy, identifikácie problému) určiť priority štátnej politiky SR a konkrétne postupy.

■ ÚLOHA MATICE SLOVENSKEJ

Druhým veľkým „hráčom“ na šachovnici zachovania národnej identity autochtónnych Slovákov je Matica slovenská. V platnom zákone o Matici slovenskej sa okrem iného hovorí o úlohách, ktoré sú podľa nás vo všeobecnosti platné aj pre zahraničných Slovákov. Napríklad: upevňovať slovenské vlastenectvo, združovať tvorcov a priaznivcov slovenskej kultúry a vedy vo svete, podporovať propagáciu Slovenskej republiky aj vlastnými informačnými a kultúrnymi strediskami utvorenými v zahraničí.

Veľmi podnetná je možnosť „zakladať doma i v zahraničí nadácie a fondy na podporu národného a kultúrneho života Slovákov“. Taký fond či nadáciu by Slováci v Maďarsku (a nielen tam) veľmi potrebovali. V zákone sa tiež hovorí: „Krajané múzeum Matice slovenskej pôsobí ako jej ústredné pracovisko pre styk a spoluprácu so Slováckmi žijúcimi mimo územia Slovenskej republiky a na udržiavanie a rozvíjanie ich národnej identity a vzťahov k Slovenskej republike.“ Prednostné smerovanie matičnej pomoci (odbornej, personálnej i finančnej) Slovákom v susedných krajinách nemožno spájať so súčasnou a pevne veríme, že s dočasnou finančnou podvýživou matičného rozpočtu. Nech ide aj na úkor „vystahovalcov“! Cieľená matičná podpora „uhorským“ Slovákom musí byť odpoveďou často aj na macošský prístup štátnej moci a často aj verejnej mienky v krajinách, kde dnes žijú.

Dôvodom nech je zoznam zakladajúcich členov a členov iných spred stopäťdesiatich rokov. O Maticu slovenskú sa zaslúžili aj predchodcovia dnešných Slovákov v Maďarsku, Srbsku, Chorvátsku, Rumunsku, Poľsku či Ukrajine. Majú právo na splatenie dluhu.

Práve preto je dôležité poznať konkrétne podmienky slovenského života našich pôvodných krajanov a premietnuť ich do praxe štátnych orgánov, verejnoprávnych organizácií či ostatných združení. Zachovať identitu autochtónnych zahraničných Slovákov nie je možné bez osobitného prístupu všetkých zainteresovaných. V ďalšej koncepcii práce so zahraničnými Slováckmi navrhujeme dôsledne rešpektovať rozdielnosť udržiavania či posilňovania národnej identity komunit vzniknutých vystahovalectvom a komunit vzniknutých zmenou hraníc. Rozhodujúce slovo musí mať štát prostredníctvom svojich na to určených orgánov a inštitúcií. Na tomto základe je potrebné spracovať systém práce s autochtónnymi Slováckmi a stanoviť priority. Základom je udržanie slovenskosti. Slováci, ktorí sa v roku 1918 ocitli v Česko-Slovensku, mali „národné šťastie“. Doprajme tohto národného šťastia aj ostatným Slovákom z bývalého Uhorska.

ČITATELSKÉ FÓRUM

Obec Rakovnica, ktorá leží v západnej časti Rožňavskej kotliny, mala a má obyvateľov, ktorí významnou mierou prispeli k šíreniu jej dobrého mena. V miestnej Sieni slávy sú ich fotografie. Jedným z nich je Ondrej Žudel, básnik, spisovateľ a aforista, od úmrtia ktorého uplynulo desať rokov. Zároveň si jeho krajanovia pripomenuli aj jeho nedožitú sedemdesiatu piatu výročie narodenia.

Nezabúdajú na svojho literáta

Zanietení matičiari na čele s K. Nociarovou a Mgr. M. Sabovou za spolupráce žien zo ZPOZ-u na čele s M. Leštákovou a B. Ďuránovou pripravili 5. februára pekné spomienkové popoludnie v klubovej miestnosti, na ktorom privítali pracovníkov D MS v Rožňave Ing. Z. Halkovú a Bc. M. Ladu, poslancov obecného zastupiteľstva Ing. M. Genčiovú, Ing. M. Genčího, O. Doboša, predsedu SZPB Ing. O. Lorca a všetkých prítomných. Dobrá myšlienka oslovila aj predsedníčku MO MS v Rožňavskom Bystrom M. Molnárovú a členku Z. Tomkovú, ktoré sa na podujatí tiež zúčastnili. Počas neho prítomní načreli do autorovej poézie, próz aj aforizmov. Jednotlivé ukážky prezentovala Mgr. M. Sabová, ktorá pripravila aj výstavku diel literáta. Zaujímavá bola tiež diskusia. V nej okrem znalca literátovho života profesora J. Fabiána vystúpili viacerí prítomní. Zhodli sa na tom, že O. Žudel bol človek plný energie a tvorivých síl. Námety čerpal priamo zo života, z osobných i zo sprostredkovaných zážitkov. Stretnutiu dominovali spomienky na nášho spisovateľa, ale zazneli aj vtipné príhody. A keďže nechýbalo občerstvenie, čas pohodovo plynul. Vydarená akcia inšpirovala organizátorov, aby takúto stretnutia robili aj naďalej a častejšie.

Jozef SABO, Rakovnica

ČITATELSKÁ SŤAŽ

Azda niet vlastenca, ktorého by nepotešila skutočnosť, že sa niektoré vlajkové lode slovenskej ekonomiky opäť vracajú do rúk štátu, aby prinášali osôh jeho obyvateľom, a nie cudzím podnikateľským subjektom. Určite ste aj zo stránok tohto vydania SNN zachytili informáciu, že sa v týchto dňoch súdnym rozhodnutím o neplatnosti námornej zmluvy vracia slovenský vodohospodárom od talianskej firmy Enel pýcha našej energetiky Vodné dielo v Gabčíkove.

OTÁZKA:

• S menom ktorého slovenského vlastenca je spojené prehradenie Dunaja v Čunove, projektovanie sústavy dunajských diel aj hydrocentrály v Gabčíkove?

Svoje odpovede posielajte písomnou formou na známu adresu Redakcia SNN, Ul. Pavla Mudroňa č. 1, 036 01 Martin našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej s označením Čitateľská súťaž, alebo na mailovú adresu: snnredakcia@matica.sk do 20. marca tohto roku. Trom z vás pošleme za správne odpovede pekné knihy.

V SNN č. 6 (14. 2. 2015) sme sa pýtali, aký rad za mimoriadne zásluhy o vznik Slovenskej republiky udelil prezident republiky v roku 1998 politikovi Romanovi Hofbauerovi. Správna odpoveď: Rad Andreja Hlinku I. triedy.

Blahoželáme týmto výhercom: Anton Križák, Bratislava, Ivan Šarkan, Martin, František Fónod, Kosihovce

PREDPLATNÉ SNN NA ROK 2015

Ročné predplatné 26,- €
Polročné predplatné 13,- €

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Na Hrade sa betónuje

Aj keby sme chceli zažmúriť oči smerom dozadu a pozeráť sa len dopredu, jednoducho sa to nedá. Súčasnosť je totiž odleskom minulosti, ale aj kameňom našej budúcnosti. Zobera ako príklad Bratislavský hrad. Pri zveľadovaní tohto nášho symbolu (reprezentuje nás aj na eurominciach) pre budúcnosť narazili sme na dávnu-pradávnú minulosť a nevieme si s ňou rady. Naša bezradnosť je takmer nekonečná. V čase, keď čítate tieto riadky, má za sebou sedenie komisia, ktorú zvolal súčasný predseda parlamentu, ktorá – vy už viete – pohla alebo nepohla veci iným smerom. No táto typicky bratislavská, a preto aj slovenská kauza ukazuje, kde leží naša bieda: je dočasnosť! Povieme otvorene: akoby tento slovenský štát bol len akýmsi dočasným riešením, provizóriom, akoby Bratislava bola len jeho dočasným hlavným mestom. Veď o čom inom svedčí neexistencia určitých štátu prináležiacich symbolov v našom hlavnom meste? Pri porovnaní s okolitými metropolami ľahko zistíme, že nemáme – a ani nám nechýba! – pamätník neznámyho vojaka, národnú ekumenickú katedrálu, pomníky významných osobností našich dejín (Hurban, Francisci, Moyses, Radlinský, Adam František Kollár, Juraj Turzo, Pribina, Rastislav, Gorazd a tak ďalej), pričom nedávny pokus o postavenie súsošia solúnskym bratom trápne stroskotal pre až takmer odpor hlavného mesta. A o čom svedčí budovanie garáží na posvätnom území Hradu, kde podľa rukolapných faktov, archeologických vykopávok bolo už v rímskych časoch (!) sídlo panovníkov (kráľov)? Nálezy z keltských čias viedli rakúskych archeológov k tomu, aby vyzvali svojich slovenských kolegov: neváhajte a označte svoj nález za najreprezentatívnejšiu rímsku stavbu v keltskom prostredí z prvého storočia pred Kristom severne od Álp. A my namiesto toho, aby sme ukazovali svetu, že nie sme tu odvčera, na Hrade betónujeme, aby sme sa následne „pýšili“ akýmsi parkom pripomínajúcim svetu i nám históriu oveľa mladšiu a takpovediac „okupantskú“ – habsburskú. A jeden z „našich“ neslovensky zmýšľajúcich expertov na rakúsko-maďarské dejiny dokonca vyhlási, že budúce generácie nám budú za tie garáže ďakovať! Nie, neverím vlastným očiam a uším.

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Primáš Šarišanu Ľubomír Šimčík „krstí“ V našej kerce Hudobné prekvapenie zo Župčian

Text a foto: Miroslav HULVEJ, Prešov

V našej kerce bol názov programu dedinského folklórného súboru Záborský zo Župčian, ktorým v polovici novembra prezentovali matičiari v tomto pôsobisku nášho známeho dramatika vydanie tretieho CD nosiča s rovnakým názvom. Predstavenie sa uskutočnilo v nedeľu 15. februára vo veľkej sále obecného úradu, ktorá sa zaplnila do posledného miesta. Zišli sa v nej občania Župčian a okolia, ale aj pozvaní hostia.

Najprv vystúpili župčianski školáci z prvého stupňa ZŠ, ktorí sú väčšinou aj žiaci umeleckej školy s hudobným zameraním, ktorú vedie známy dirigent Július Solčán. Po ňom patrilo pódium DFS Záborský s vnikajúcou ľudovou hudbou Stana Baláža z Raslavíc. Hlavným ťahákom bolo uvedenie pásma miestnych zvykov počas fašiangov, doplneného šarišskými ľudovými piesňami. Tie od starších Župčancov zozbierala, upravila a so súborom nacvičila jeho vedúca Mária Germušková. Sú aj súčasťou vydaného už CD. Je na ňom 15 piesní, medzi ktorými sú najznámejšie Poznal ju po chvode, Keť som išol z Ameriky, Už mešaček davno višol... Speváci a ľudová hudba rozospievali obecenstvo, oživilí spomienky na rodnú dedinu, potešili prítomných, ktorí nešetrili mohutným potleskom.

Súbor Záborský vznikol v roku 1995 s finančnou podporou Matice slovenskej. Veľkú zásluhu na tom má už

Vystúpenie súboru Záborský s programom v Našej kerce.

nebohý predseda MO MS Bartolomej Hudáček a po ňom sa o jeho napredovanie zaslúžil dlhoročný vedúca a duša súboru Mária Germušková. V jeho radoch sa vystriedalo už niekoľko generácií Župčiancov. Dnes má

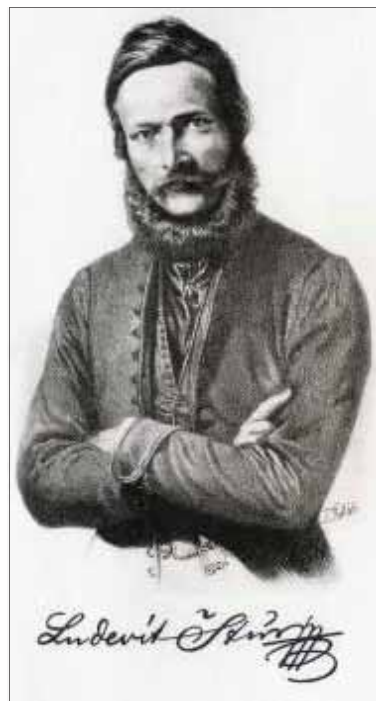
súbor 24 členov, z toho 14 žien a 10 mužov, väčšinou aj členov MS.

Záver vydaného popoludnia patril prezentácii nového CD nosiča. Slávnostným aktom ho do života uviedol Ľubomír Šimčík, spevák a vedúci FS Šarišan.

Regióny Žilinskej župy oslavujú Rok Ľudovíta Štúra Výstavami, hudbou, poéziou aj divadlom

Lenka ZÁTEKOVÁ, hovorkyňa Žilinského samosprávneho kraja

Kysucká knižnica v Čadci organizuje cyklus prednášok doplnených výstavou fotodokumentácie o národnom obrodení a jeho predstaviteľoch. Čadčianske Kysucké kultúrne stredisko pripravuje v novembri akadémiu Ľudovít Štúr v obraze doby, ktorá originálnym spôsobom osvetlí jeho život, dielo a odkaz a bude spolu s vydaným zborníkom v elektronickej podobe vyvrcholením výročných osláv. Región Horného Považia si pripomenie nášho veľikána prostredníctvom hudby, poézie a divadla. Makovičského dom v Žiline sa premení na epicentrum tvorivých a edukatívnych akcií, prezentácií a literárnych dielní pre žiakov a študentov základných a stredných škôl počas podujatí Na krídlach orla a Štúrov Zvolen. Pri vstupe do Krajskej knižnice v Žiline umiestni ZSK výstavný panel, ktorý bude okrem základných informácií o podujatiach Horného Považia doplnený aj o informácie o dôležitých medzníkoch

Štúrovho života. Turčianska knižnica v Martine pripravila pre žiakov testovanie vedomostí z obdobia štúrovcov na zábavno-náučných súťažiach

a prezentáciách Po-Štúraj sa v slovenčine a Ľudovít Štúr v otázkach a odpovediach. Podujatie Reťazenie II. – Stopy štúrovcov v Turci ozdobia výstava prác neprofesionálnych výtvarníkov, rezbárov a sochárov, ktorých diela venované štúrovskej generácii zaplnia následne vydaný bulletin. Orava a Liptov zamerajú svoj program na výstavy, prednášky a vedomostné kvízy. Boli časy, boli, ale sa minuli je názov interaktívnej výstavy výtvarníkov 19. storočia podporenej literárnou zložkou Tatrin a divadelným predstavením o Ľudovítovi Štúrovi a Adele Ostrolúckej na námestí Tranoslovského v Liptovskom Mikuláši, ktorá bude zameraná najmä na žiakov základných škôl. Atmosféru štúrovskeho obdobia ponúkne aj Oravská knižnica A. Habovštiaka v Dolnom Kubíne prostredníctvom fotokópií archívnych materiálov a zaujímavých prednášok z obdobia revolučných meruôsmych rokov.

PRIPOMÍNAME SI

22. marca

– pred sto desiatimi rokmi si zvolili Ružomberčania za svojho farára A. Hlinku, pôsobil tu v rokoch 1905 – 1938, teda až do konca svojho života

– sedemdesiatku má literárny vedec a prekladateľ Alexander Halvonik

– spevák Peter Cmorik oslavuje tridsaťpäťku

23. marca

– pred dvesto šesťdesiatimi piatimi rokmi na ceste z Trenčína do Banskej Štiavnice zomrel jeden z najvýznamnejších vedcov monarchie v 18. storočí Slovák Samuel Mikovíni (1668 – 1750), syn evanjelického farára z Cinobane, absolvent univerzít v Altdorfe a Jene a Vojenskej akadémie vo Viedni, známy európsky kartograf, odborník na vodné a banské diela

24. marca

– pred dvesto tridsiatimi rokmi sa v Borskom Mikuláši narodil bard slovenskej poézie, katolícky kňaz, prekladateľ a duchovný otec štúrovcov Ján Hollý (1785 – 1849)

– päťdesiatpäť rokov od smrti významného slovenského maliara Maximiliána Schurmanna (1890 – 1960), ktorý po štúdiách vo Viedni a v Paríži si otvoril maliarsku školu v Bratislave a po vzniku Slovenskej vysokej školy technickej bol profesorom na architektúre; významná je jeho krajinárska tvorba a veduty

25. marca

– pred sedemdesiatimi rokmi (1945) sovietska a rumunská armáda vošla do Banskej Bystrice, Podbrezovej a okolia, padli vojaci z okolia sú pochovaní na dvoch veľkých vojenských cintorínoch – sovietskom a rumunskom, nad Zvolenom

– pätnásť rokov, čo vznikla TV Global ako centrála regionálnych tv. Staníc; z nej sa o dva roky stala TV Joj

26. marca

– pred sto šesťdesiatimi piatimi rokmi podnikatelia na Slovensku založili v Bratislave a Košiciach prvé obchodné a priemyselné komory (1850)

– stoštyridsaťpäť rokov od smrti jazykovedca, publicistu a vedúceho organizátora národného života v polovici predminulého storočia Michala Miloslava Hodžu (1811 – 1870), zakladateľa vydavateľstva Tatrin

– sedemdesiat rokov od masívneho bombardovania Nitra sovietskym letectvom, hoci sa tam nenachádzali už nijaké nemecké jednotky, na miesto padlo asi sedemdesiatpäť ton výbušných a zápalných bômb; útok v roku 1945 si vyžiadal tisíc obetí na životoch, zničených a vážne poškodených bolo asi tristo budov, obraz o tom podáva sochár Viliam Schiffer v pamätiach Spomínanie bez konca

27. marca

– dvadsať rokov, čo umrela populárna slovenská prozaička Margita Figuli (1909 – 1995), jej najznámejší román sa volá Tri gaštanové kone

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi, po svojej registrácii 7. marca, sa predstavila Slovenská národná strana (1990) s cieľom nadviazať na najlepšie tradície z čias, keď jej predsedal Martin Rázus

– päťdesiatpäť rokov oslavuje herec Štefan Skrúcaný

(jč)